

Datum zitting: 24 augustus 2023

A. Inleiding

1. Met dit advies bezorgt de Commissie van experts voor Landschapsparken aan de Vlaamse Regering een beoordeling van de kandidaat-Landschapsparken op basis van de masterplannen en operationele plannen, zoals ingediend door de gebiedscoalities bij de Vlaamse Landmaatschappij op 31 mei 2023.
2. De Commissie heeft zich voor dit advies gebaseerd op de ingediende masterplannen en operationele plannen, de terreinbezoeken van 10, 11, 17 en 18 augustus 2023 en de aanvullende informatie verstrekt door de trekkers van de kandidaturen. De Commissie heeft de in de plannen vermelde informatie van acties, maatregelen of projecten niet afgetoetst bij de betrokken partners, eigenaars of gebruikers, noch de details ervan gecontroleerd.
3. De beoordeling van de masterplannen en operationele plannen van de Commissie van experts voor Landschapsparken, in uitvoering van artikels 11 en 13 van het besluit van de Vlaamse Regering van 14 juli 2023 tot vaststelling van de algemene erkennings- en subsidiëringsvoorwaarden voor Vlaamse Parken, is een holistische en integrale beoordeling van de betrokken plannen in functie van de toekenning van een erkenning als Landschapspark en geeft geen individueel oordeel over elk van de vermelde doelstellingen, acties of projecten.

B. Context

4. Het programma Landschapsparken heeft als doelstelling om voor het eerst in Vlaanderen Landschapsparken te erkennen die bestaan uit gebieden met uitgesproken landschapskwaliteit en -identiteit en voorgedragen worden door sterke lokale gebiedscoalities. Dit transversale programma wordt gecoördineerd door de Vlaamse Landmaatschappij. Het proces om tot de eerste erkenning van Landschapsparken te komen, bestaat uit twee gelijktijdig gelopen trajecten. Met een oproep voor kandidaten werden coalities gezocht. Daarnaast liep tegelijkertijd een traject tot opmaak van het regelgevend kader voor de erkenning van Vlaamse Parken. Het decreet van 9 juni 2023 houdende de Vlaamse Parken en algemene landschapszorg (verder: decreet Vlaamse Parken) trad op 20 juli 2023 in werking, het besluit van de Vlaamse Regering van 14 juli 2023 tot vaststelling van de algemene erkennings- en subsidiëringsvoorwaarden voor Vlaamse Parken (verder: BVR Vlaamse Parken) op 21 juli. De Commissie van experts voor Landschapsparken (verder: de Commissie) beoordeelt de masterplannen en operationele plannen van de kandidaat-Landschapsparken op basis van de beoordelingscriteria opgenomen in de van kracht zijnde regelgeving en conform de daarin opgenomen overgangsregeling.
5. Parallel aan het programma Landschapsparken loopt het programma Nationale Parken Vlaanderen, getrokken door het Agentschap voor Natuur en Bos. Een gelijktijdig traject met oproep voor kandidaten is ook hiervoor doorlopen. De opmaak van het regelgevend kader Vlaamse Parken gebeurde gezamenlijk.

6. De samenstelling van de Commissie is geregeld in het Ministerieel besluit van 19 juli 2023 houdende aanstelling van de leden van de Commissie van experts voor Landschapsparken, vermeld in artikel 17 van het BVR Vlaamse Parken.
7. Ministers Demir en Diependaele lanceerden op 19 april 2021 een oproep voor Landschapsparken en een oproep voor Nationale Parken.
8. Dertien gebiedscoalities hadden op 15 september 2021 een kandidatuur ingediend voor de erkenning als Landschapspark. De conceptnota's van deze kandidaten werden door een jury beoordeeld met het oog op selectie voor de planfase, waarbij de geselecteerde kandidaten uitgenodigd werden om een masterplan en operationeel plan op te maken.
9. Minister Demir selecteerde op basis van het juryadvies op 12 januari 2022 zeven kandidaat-Landschapsparken, m.n. Boerenlandschap Pajottenland, Grenzeloos Bocageland, Hart van Haspengouw, Kempen~Broek, Maasvallei, Vlaamse Ardennen en Zwinstreek. Deze kandidaten werden uitgenodigd om een masterplan en operationeel plan op te maken tegen 31 mei 2023 in functie van de erkenning als Landschapspark en ontvingen een subsidie van 100.000 euro voor het realiseren van deze doelstelling.
10. Zes kandidaten hebben op 31 mei 2023 een dossier ingediend, m.n. Grenzeloos Bocageland, Hart van Haspengouw, Kempen~Broek, Maasvallei, Vlaamse Ardennen en Zwinstreek. Op 8 juni 2023 ontving de VLM een brief waarin toegelicht werd waarom geen finale kandidatuur werd ingediend voor Boerenlandschap Pajottenland.
11. De zes ingediende kandidaturen werden op 2 juni 2023 volledig verklaard op basis van de regels uit het oproepreglement van april 2021 en de ministeriële besluiten van 1 april 2022 tot toekenning van een subsidie ter ondersteuning van de opmaak van een masterplan en operationeel plan in het kader van een kandidatuur Landschapspark.
12. Na de inwerkingtreding van de regelgeving Vlaamse Parken werden op 24 juli 2023 vijf kandidaturen ontvankelijk verklaard conform art. 8 en 9 van het Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de algemene erkennings- en subsidiëeringsvoorwaarden voor Vlaamse Parken: m.n. Grenzeloos Bocageland, Hart van Haspengouw, Kempen~Broek, Maasvallei en Vlaamse Ardennen. Kandidaat Zwinstreek werd op dezelfde datum verzocht het financieel plan van hun operationeel plan te vervolledigen tegen 23 augustus 2023. Tegelijkertijd werden alle kandidaten verzocht om hun kandidatuur verder aan te vullen met een toelichting over de lokaal georganiseerde inspraak over hun masterplan of kandidatuur, vermeld in artikels 8 en 54, §3 van het BVR Vlaamse Parken, en een verduidelijking van hun eventuele aanvraag van het variabele deel van de subsidie voor personeels- en werkingsmiddelen, vermeld in artikel 42, §2 van het BVR Vlaamse Parken. Bovendien werd kandidaat Hart van Haspengouw verzocht verduidelijking te geven bij de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst en de samenstelling van het bestuursorgaan van het voorgestelde parkbureau. Alle kandidaten hebben de gevraagde aanvullende informatie tijdig bezorgd.
13. Om de ingediende kandidaturen ten gronde te kunnen beoordelen, koos de Commissie ervoor om elk gebied ter plaatse te bezoeken. Dit bood de gelegenheid om het gebied (enigszins) te verkennen en met partners van de lokale gebiedscoalitie in gesprek te gaan en de bevindingen over het kandidaatsdossier af te toetsen. Voor elke kandidaat werd een halve dag uitgetrokken. Op 10 augustus werd Zwinstreek bezocht, op 11 augustus Kempen~Broek en Maasvallei, op 17 augustus was Vlaamse Ardennen aan de beurt en op 18 augustus tenslotte werden Hart van Haspengouw en Grenzeloos Bocageland bezocht.
14. Kandidaat Zwinstreek bezorgde het vervolledigde financieel plan van het operationeel plan op 23 augustus. Op 23 augustus 2023 werd ook deze kandidatuur ontvankelijk verklaard.
15. De Commissie besprak op 24 augustus 2023 de ontvankelijk verklaarde masterplannen en operationele plannen. Voorafgaand aan de bespreking van de individuele dossiers deed de

Commissie algemene vaststellingen over het gelopen traject en het concept Landschapsparken. Daarna beoordeelde de Commissie gezamenlijk de ingediende kandidaturen. Deze beoordeling is weergegeven in dit advies dat bezorgd wordt aan minister Demir met het oog op de beslissing van de Vlaamse Regering over de erkenning van Landschapsparken.

C. Algemene bevindingen

16. Voorafgaand aan de bespreking van de individuele kandidaturen aan de hand van de ingediende masterplannen en operationele plannen kwam de Commissie tot een aantal algemene bevindingen over de kandidaturen, het doorlopen traject en de rol en positie van Landschapsparken.

I. De oproep Landschapsparken heeft heel wat in beweging gezet en de kandidaat-Landschapsparken hebben op korte termijn een enorme groei doorgemaakt.

17. Het begeleidingstraject voor de kandidaat-Landschapsparken en de ondersteunende subsidie voor de opmaak van de masterplannen en operationele plannen hebben de meeste gebiedscoalities van de kandidaat-Landschapsparken de kans geboden om op een relatief korte termijn (ca. 14 maanden) een grote inhoudelijke en organisatorische sprong voorwaarts te maken. Dit uit zich in de kwaliteit van de ingediende kandidaturen en in het vertrouwen dat de trekkers ervan uitstralen.

18. De verplichting om een landschapsbiografie of geïntegreerde gebiedsanalyse op te maken is zeer waardevol gebleken. Door de kwalitatief vaak uitstekende biografieën is er globaal een beter inzicht gegeven in de ontwikkeling, opbouw en waarden van de betrokken gebieden. De praktijk heeft aangetoond dat dit een stevige basis vormt voor de opmaak van een masterplan. Deze ervaring geeft een boost aan het gebruik en de erkenning van het instrument landschapsbiografie en aan de discipline landschapskunde.

19. De oproep voor de erkenning van Landschapsparken heeft heel wat in beweging gezet. Alle kandidaten hebben (grote) stappen vooruitgezet. Om budgettaire reden is voorzien dat het aantal Landschapsparken dat erkend zal worden met deze oproep beperkt is tot drie. De Commissie is echter van mening dat meer kandidaten deze erkenning verdienen. Als dit om financiële redenen niet met deze oproep kan, verdient het zeker aanbeveling dit alsnog in de nabije toekomst te realiseren. Ook beveelt de Commissie aan de mogelijkheid van nieuwe oproepen te overwegen.

20. De Commissie ervaart het als een meerwaarde om bij dit proces betrokken te zijn. Ook in het vervolgetraject wil de Commissie graag betrokken blijven, bv. bij de tussentijdse evaluatie en in de ondersteuning van de erkende Landschapsparken.

II. De masterplannen en operationele plannen zijn geschreven i.f.v. een gedragen kandidatuur en zijn als gevolg daarvan conflictvermijdend.

21. De teksten in de masterplannen en operationele plannen zijn consensusgericht geschreven. Sommige dossiers bevatten een beknopte SWOT-analyse van het gebied, maar een grondige omschrijving van de reële problemen in de gebieden ontbreekt grotendeels. Hierdoor zijn in het algemeen de conflicten of gebiedsspecifieke uitdagingen meestal niet of onvoldoende benoemd en operationeel vertaald.

22. De plannen getuigen van een hoge mate van voluntarisme. Ze zijn gericht op het verbinden en het creëren van draagvlak bij de betrokken partners. Bovendien zijn de teksten geschreven met het oog op het bekomen van een erkenning in een wedstrijdformule na een oproep. Hierdoor wordt er veelvuldig gebruik gemaakt van 'marketingtaal'. Voor de experts is het niet evident om dit te doorprikken. De terreinbezoeken waren hierbij zeker een hulpmiddel.

III. De maturiteit van een coalitie en de keuze voor systeemveranderingen beïnvloeden de inschatting van de meerwaarde van een erkenning voor een gebied.

23. Het beoordelen van de kandidaturen, en voornamelijk het vergelijken van de dossiers, is geen evidente opgave. De variatie in de maturiteit van de betrokken coalities geeft aanleiding tot een andere inschatting van de realiseerbaarheid en zekerheid over de vermelde engagementen. Sommige samenwerkingsverbanden zijn zeer pril, andere gaan ondertussen al vele jaren mee. Kiezen voor een bestaande coalitie speelt meer op 'veilig', terwijl kiezen voor een jonge coalitie (zeker in een complexe bestuurlijke situatie) mogelijks meer risico inhoudt. Anderzijds lijkt de meerwaarde van een erkenning als Landschapspark voor een gebied met een lange traditie van goede samenwerking vaak kleiner, terwijl de erkenning voor een nieuwe werking dan weer een grote meerwaarde en hefboom voor het gebied kan betekenen. Structurele financiering zou voor alle gebiedscoalities sowieso een grote meerwaarde betekenen. De Commissie beschouwt een erkenning als Landschapspark dan ook niet als een beloning van een bestaande werking, maar oordeelde tevens over de winst en het hefboomeffect die een erkenning zou kunnen betekenen voor het landschap en de coalitie. In die zin hield de Commissie in haar oordeel voornamelijk rekening met de intrinsieke kwaliteiten van een gebied, de ambitie en het innovatieve karakter van het dossier, de sterkte van de coalitie en de andere beoordelingscriteria.
24. De commissie meent dat het welslagen van het instrument Landschapsparken groter kan zijn als de werking van het parkbureau ook lokaal inzet op systeemveranderingen. De verwachtingen naar de landschapsparken hierover moeten wel realistisch zijn en in lijn met het statuut van de landschapsparken. Van de coalities wordt verwacht dat ze inspelen op (kansen voor) systeemveranderingen die naar voor worden geschoven in het huidige Vlaamse en Europese beleid, met onder meer de Blue Deal, het Bosuitbreidingsplan, het Vlaams Klimaatadaptatieplan, het GLB, Plattelandsbeleid enz. De mate waarin het Landschapspark dit verwerkt in zijn doelstellingen, doorvertaalt in concrete acties en prioriteiten, hiervoor coördinatiecapaciteit voorziet, en de mate van engagement van alle bestuursniveaus, laten toe om in te schatten of dergelijke ambities ook daadwerkelijk hard zullen gemaakt worden op terrein.

IV. De zekerheid inzake uitvoering van de operationele plannen en de verhouding met de Vlaamse investeringsagenda is onduidelijk. Prioritering van de actieplannen na erkenning is noodzakelijk.

25. In de actieprogramma's, zoals opgenomen in de operationele plannen, is het statuut van de acties veelal onduidelijk en ontbreekt meestal een prioritering. Hierdoor is het niet altijd duidelijk welke acties ongeacht de erkenning zullen uitgevoerd worden (lopende en geplande acties van een bestaande werking), welke acties ten gevolge van een erkenning met zekerheid zullen uitgevoerd worden, welke acties gepland en in ontwikkeling zijn en welke acties eerder ideeën in ontwikkeling en overweging zijn. De ingediende plannen tonen aan dat een eventuele erkenning in de meeste gevallen een hefboom kan zijn om de inhoudelijke en financiële engagementen voor geplande en voorbereide projecten en acties te bekomen.
26. Door de wedstrijdformule van de oproep zijn de kandidaat-Landschapsparken genoodzaakt geweest om projecten in ontwikkeling of ideeën op te nemen in hun operationeel plan om zo het verschil met de andere kandidaten te kunnen maken. De plannen zijn overladen met tientallen acties en projecten. Een vorm van opbod om bij de meest innoverende en ambitieuze kandidaten te zijn, blijkt daardoor in de plannen geslopen te zijn. Meerdere acties en projecten in de operationele plannen zijn daarom voluntaristisch vermeld, in de hoop hiervoor na erkenning

engagements bij de coalitiepartners te krijgen. Het zal immers pas na een erkenning zijn, dat concrete engagements volmondig kunnen aangegaan worden. Ook het ontbreken van een sluitend juridisch kader voor de erkenning van Vlaamse Parken tijdens de voorbereiding van plannen door de kandidaten heeft dit zeker bemoeilijkt.

27. De verschillende entiteiten van de Vlaamse Overheid hebben in elk van de kandidaat-Landschapsparken processen, projecten of acties lopen of op de planning staan voor het realiseren van diverse Vlaamse beleidsdoelstellingen. De koppeling met deze Vlaamse beleidsprocessen komt in de plannen maar beperkt aan bod. De impact van de Vlaamse beleidsbeslissingen op deze gebieden is amper meegenomen in de gebiedsanalyses. Evenwel stelt de Commissie vast dat sommige kandidaat-Landschapsparken deze Vlaamse processen, projecten of acties opnemen als onderdeel van hun actieprogramma, andere kiezen er dan weer voor om deze projecten of acties apart te vermelden of niet op te nemen. Ook de mate van interactie met de Vlaamse Overheid verschilde tijdens de opmaak van het masterplan en het operationeel plan sterk per kandidaat. Algemeen is het moeilijk in te schatten welke rol de diverse entiteiten van de Vlaamse Overheid spelen en welke invloed de Vlaamse beleidsprocessen hebben of zullen hebben in de erkende Landschapsparken.
28. De overladen actieprogramma's zijn door de beperkte bestaffing van de parkbureaus, die bovendien vaak meer technische dan inhoudelijke functies omvat, vermoedelijk niet sluitend te beheren en te realiseren. Daarom beveelt de Commissie aan om na de beslissing over de erkenning de erkende Landschapsparken de acties in hun operationeel plan te laten prioriteren om een beter zicht te krijgen wat ze concreet gaan doen vanaf 2024 en de daaropvolgende jaren tot 2029.

V. Grensoverschrijdende parken hebben specifieke uitdagingen.

29. Vier kandidaat-Landschapsparken zijn grensoverschrijdend. In een grensoverschrijdend park kunnen bepaalde doelstellingen (natuurverbinding, waterbeheer ...) binnen de grenzen van het natuurlijke systeem aangepakt worden. Dit biedt betere mogelijkheden voor een effectievere aanpak van grensoverschrijdende problematieken.
30. Een grensoverschrijdend park zal evenwel steeds in een meer complexe bestuurlijke situatie functioneren. In de verschillende delen van het landschapspark geldt een andere regelgeving. Voor een grensoverschrijdend project of actie zal een toetsing aan meerdere regels en kaders moeten gebeuren.

VI. De positie en mogelijkheden van landbouw in Landschapsparken vraagt verdere uitwerking.

31. In de gebiedsanalyses is relatief weinig informatie verwerkt over de specifieke identiteit en diversiteit van de landbouw van elke kandidaat-Landschapspark. Gebiedsspecifieke problemen en potenties op het vlak van landbouw worden meestal niet gevolgd door concrete acties of de voorgestelde acties zijn eerder conservatief. Ambities ten aanzien van het waterbeheer staan vaak op gespannen voet met de landbouw, maar zijn meestal onderbelicht. De visies spreken in zeer algemene termen over een transitie van de landbouw en de meeste voorgestelde acties spelen in op verbreding van de landbouwactiviteiten. De aangehaalde bestaande voorbeelden en voorgestelde plannen m.b.t. streekproducten en korte keten geven slechts inzicht in een beperkt deel van de landbouw of zijn gericht op een niche. Er is nood aan een goed beeld van de specifieke uitgangspositie van de landbouw in de Landschapsparken, alsook van realistische ontwikkelingsmogelijkheden en business cases voor de diverse soorten aanwezige landbouw. Dit betreft een omvangrijke opdracht waaraan de parkbureaus van de Landschapsparken kunnen

bijdragen. De Commissie beveelt aan dat elk erkend Landschapspark de nodige middelen ter beschikking krijgt om hiervan werk te maken en hierbij ook door de Vlaamse Overheid begeleid en ondersteund wordt.

VII. Ruimtelijke ontwikkelingen in Landschapsparken zijn onderbelicht in de masterplannen.

32. In de ingediende plannen van de kandidaat-Landschapsparken zijn geen of zeer beperkt analyses, doelstellingen of acties over ruimtelijke ontwikkelingen in de gebieden opgenomen. In sommige dossiers wordt weliswaar melding gemaakt van een handvest, handboek of kwaliteitskamer om te werken aan de ruimtelijke kwaliteit binnen het Landschapspark. De mogelijke indirecte invloed van een erkenning van een Landschapspark op ruimtelijke ontwikkelingen is een gevoelig onderwerp, zowel op het Vlaamse als het lokale bestuursniveau. Dit is deels te wijten aan het noodzakelijke draagvlak dat bij de gemeentes gezocht moest worden voor de kandidatuur en aan de regelgevende bepaling dat er geen nieuwe regels zullen voortvloeien uit een erkenning als Vlaams Park (artikel 8 decreet Vlaamse Parken). Na de erkenning zullen de verwachtingen m.b.t. landschappelijke kwaliteit en streekidentiteit van een Landschapspark verwezenlijkt (moeten) worden, wat indirect een invloed kan hebben op de ruimtelijke ontwikkelingen van het gebied. De Vlaamse Overheid kan dit mee ondersteunen.
33. De Commissie beveelt aan dat de Vlaamse Overheid na de beslissing tot erkenning samen met de erkende Landschapsparken met dit thema actief aan de slag gaat. Om dit te ondersteunen kan de Commissie, naar analogie met de jury voor stadsvernieuwingsprojecten, desgewenst ook evolueren tot een ondersteunende Commissie die de erkende Landschapsparken mee opvolgt en ondersteunt in de gewenste transitie.

VIII. De kwaliteit van het bestuur zal bepaald worden door de competenties binnen het parkbureau, de bestuurskracht van de betrokken lokale besturen en de betrokkenheid van Vlaamse partners.

34. De beoordeling van het bestuur van de kandidaten is gebeurd op basis van wat in de plannen beschreven is. Een bestuurlijke organisatie is evenwel moeilijk naar kwaliteit te beoordelen op papier. Veel hangt af van de capaciteiten en competenties van de bestuurders en het personeel van de Parkbureaus. Op basis van de beschrijvingen in de dossiers heeft de Commissie daar geen zicht op.
35. Bovendien is algemeen gezien de bestuurskracht van lokale besturen in landelijke gebieden zwak. Het zwaartepunt van de lokale aansturing komt dan eerder van bovenlokale samenwerkingsstructuren. Aangezien mandatarissen van de lokale besturen minstens de helft van het bestuursorgaan uitmaken, kan er een groot effect zijn op het bestuur van het parkbureau en zullen de verwachtingen ten aanzien van de parkbureaus ter ontzorging van lokale besturen hoog zijn.
36. In alle kandidaat-Landschapsparken zijn entiteiten van de Vlaamse Overheid actief of betrokken bij processen of projecten: ANB, VLM, VMM, Onroerend Erfgoed, Toerisme Vlaanderen ... Bij de 'governance' blijken deze actoren in het bestuursorgaan echter afwezig te zijn. Ze worden wel vernoemd als partner en bij de meeste kandidaten is hun betrokkenheid gespecificeerd in een partnerfiche in het dossier. De entiteiten van de Vlaamse Overheid hebben zich tot nu toe neutraal opgesteld t.o.v. de kandidaturen omwille van hun betrokkenheid bij de beoordeling ervan. Echter zullen de betrokkenheid en concrete engagementen van deze entiteiten van de Vlaamse Overheid bij de erkende Landschapsparken het verschil maken bij het mobiliseren van lokale actoren. Het ontbreken van helderheid hierover bemoeilijkt het beoordelen van het bestuur in deze fase. Zeker

als van de erkende Landschapsparken systeemveranderingen verwacht worden, is een duidelijk engagement van de Vlaamse partners, evenals hun verhoogde betrokkenheid in de werking essentieel.

IX. Staalkaart van Vlaamse landschapstypes vraagt nog bijkomende erkenningen van Landschapsparken.

37. Na de beslissing over de erkenning zal er slechts een beperkte staalkaart van Vlaamse landschapstypes aanwezig zijn. Om een volledige staalkaart van de meest kenmerkende en mooiste landschapstypes van Vlaanderen zichtbaar te maken, zijn bijkomende erkenningen zowel onder de huidige kandidaat-Landschapsparken, als na minstens een bijkomende oproep, nodig.

D. Beoordeling kandidaturen o.b.v. masterplannen en operationele plannen

38. Voor de beoordeling van de kandidaturen zijn eerst de kwantitatieve criteria per kandidaat gecontroleerd. Daarna worden de kwalitatieve criteria voor alle kandidaten besproken. Dit advies bevat de generieke bespreking voor elk beoordelingscriterium en de conclusies van de beoordeling. In de beoordelingsfiches in bijlage (Bijlagen I.a tot f) is de beoordeling van alle criteria per kandidaat-Landschapspark weergegeven.

I. Beoordeling kwantitatieve criteria

39. Door middel van een GIS-analyse werden de kandidaturen getoetst aan de kwantitatieve beoordelingscriteria voor een erkenning als Landschapspark, zoals vermeld in artikel 3 van het BVR Vlaamse Parken. Het resultaat van deze analyse staat in onderstaande tabel:

Landschapspark	Oppervlakte		Erfgoed		Open ruimte		Natuur	
	Total opp (Ha)	Total opp (Ha) in Vlaanderen	Ha	Relatieve opp erfgoed	Ha	Relatieve opp open ruimte	Ha	Relatieve opp natuur
	<i>De omvang van een LSPark moet minstens 10.000 ha groot zijn, m.u.v. gewestgrensoverschrijdende LSparken. Deze laatste moeten minstens met 5.000 ha gelegen zijn in Vlaanderen.</i>		<i>Het kandidaat-LSPark moet een oppervlakteaandeel landschappelijk erfgoed van minstens 35%.</i>		<i>Het kandidaat-LSPark moet een oppervlakteaandeel open ruimte hebben van minstens 70%.</i>		<i>Er moet worden aangetoond dat het aandeel natuur in het gebied minstens 15% bedraagt</i>	
Maasvallei	12929,903	6986,537	2413,7	34,55%	5128,58	73,41%	1108	15,86%
Haspengouw	17648,934	17644,725	6276,005	35,57%	14624,555	82,88%	2738	15,52%
Vlaamse Ardennen	26469,546	26463,922	10080,494	38,09%	21217,768	80,18%	4502	17,01%
Grenzeloos Bocageland	33495,933	5058,48	3014,714	59,60%	4570,72	90,36%	1710	33,80%
Zwinstreek	44883,395	21119,976	8369,267	39,63%	17061,787	80,79%	8236	39,00%
Kempens~Broek	26366,99	11581,829	4200,897	36,27%	9555,479	82,50%	8198	70,78%

40. Alleen voor de kandidatuur Maasvallei werd een kleine onderschrijding van de drempelwaarde m.b.t. landschappelijk erfgoed vastgesteld. De Commissie oordeelt echter dat deze afwijking heel

klein is en bij afronding zelfs niet vastgesteld zou zijn. Ze adviseert dan ook dat de Vlaamse Regering hier een afwijking toestaat, zoals voorzien in art. 3, §1, 2° van het Besluit Vlaamse Parken.

II. Beoordeling kwalitatieve criteria

41. De Commissie beoordeelde alle kandidaturen op een integrale en holistische manier, gebaseerd op het kandidaatsdossier en de terreinbezoeken. Er is gekeken naar de verschillende onderdelen van het dossier, m.n. de landschapsbiografie of de geïntegreerde gebiedsanalyse, de gebiedsvisie en opbouw van het masterplan, het voorgestelde bestuur, en het actieprogramma en financieel plan in het operationeel plan. Daarbij werden steeds de kans op succes, de kwaliteit van de acties en de intrinsieke kwaliteiten en het potentieel van het landschap voor ogen gehouden.
42. De landschapsbiografieën zijn zeer uitgebreid en bevatten veel boeiend materiaal over de historische gelaagdheid van het gebied. De meeste zijn zeer leesbaar geschreven en sommige bevatten zeer mooi kaartmateriaal. Algemeen kan vastgesteld worden dat het landschapsecologische aspect meestal onderbelicht is gebleven en dat de luiken bodem-geologie-archeologie-hydrologie daarbij vaak minder zijn uitgewerkt.
De analyse van de toeristisch-recreatieve aspecten van het gebied is in de meeste dossiers beperkt en onvolledig, terwijl dit toch een belangrijke basis vormt voor de ontwikkeling van een kwaliteitsvolle toeristische en recreatieve visie voor het gebied.
Ook de uitgangspositie van de landbouw, de energieproductie en bebouwing en infrastructuur in het gebied blijft vaak onderbelicht in de dossiers.
43. De kwaliteit van de gebiedsvisie in de masterplannen varieert sterk. Sommige zijn te generiek geformuleerd en andere zijn juist detaillistisch en/of fragmentair. Het ambitieniveau in de visies verschilt ook sterk. Sommige aspecten (zoals natuur) zijn meermaals onderbelicht, terwijl andere aspecten juist domineren (recreatie en toerisme). Het valt op dat er vaak een groot contrast is tussen de visie of meer algemene teksten in het masterplan en de detailuitwerking in het operationele plan
44. Het bestuurlijke luik is bij alle kandidaten zeer gelijkaardig opgebouwd en vnl. gebaseerd op vertegenwoordiging van besturen en middenveldorganisaties. Vertegenwoordiging geeft evenwel geen garantie op het noodzakelijke engagement tot realisatie van het masterplan, noch op rechtstreekse betrokkenheid van burgers daarbij. De structuren zijn veelal vastomlijnd en statisch voorgesteld, i.t.t. de meer experimentele aanpak van de landschapsparken en de zeer gevarieerde operationele plannen.
De profielen en competenties van de medewerkers van de parkbureaus zullen erg cruciaal blijken voor het realiseren van de plannen. In de dossiers wordt een eerste blik gegeven hierop. De beschrijving van de bestaffing van de parkbureaus toont veelal een administratief-technische invulling i.t.t. de inhoudelijke uitdagingen van het operationele programma. De precieze invulling van de bestaffing per parkbureau is nog niet bekend en zal wellicht pas concreet gemaakt worden na de bekendmaking van de erkenningen.
45. De inbreng en participatie van lokale bewoners is in enkele kandidaturen goed georganiseerd, maar ontbreekt in andere dossiers.
46. De uitwerking en de totstandkoming van de operationele plannen verschillen sterk. Sommige zijn duidelijk gebaseerd op de inbreng van diverse lokale partners. Andere zijn dan weer geschreven door experts en bevatten voornamelijk (lopende) acties van een bestaande werking.
47. De omvang van de actieprogramma's maakt dat zij met de voorziene bestaffing van het parkbureau wellicht niet haalbaar zijn voor een uitvoeringsperiode van 6 jaar. Ze bevatten daarnaast ook meestal geen gespecificeerde timing of planning tijdens de uitvoeringsperiode 2024-2029. De operationele plannen geven in min of meerdere mate aan welke acties al lopend of nieuw zijn, maar

het is onvoldoende duidelijk af te leiden in hoeverre de uitvoering van alle vermelde acties gegarandeerd of haalbaar is.

48. Het financieel plan moet bestaan uit een beschrijving van de financiering van het parkbureau en een budgetraming van het actieprogramma. De beschrijvingen van de financiering van de parkbureaus zijn in alle dossiers concreet uitgewerkt en onderbouwd.

Uit de budgetramingen van de actieprogramma's is moeilijk af te leiden wat de oorsprong van de diverse budgetten is, hoe de ramingen onderbouwd zijn, voor welke acties de subsidies voor projectwerking van een Landschapspark ingezet zullen worden, hoe concreet de engagements van de partners zijn en op welke manier inkomsten van alternatieve financiering ingezet worden voor de realisatie van het actieprogramma.

49. In de beoordelingsfiches in bijlage (zie bijlagen I.a tot f) zijn per kandidaat-Landschapspark aanbevelingen van de Commissie opgenomen waaraan aandacht besteed moet worden bij de operationalisering van het erkend Landschapspark.

III. Conclusie beoordeling kandidaturen

50. Zoals beschreven onder punt 17 hebben alle kandidaat-Landschapsparken een grote sprong voorwaarts gemaakt sinds hun selectie. Ondanks de bovenvermelde hiaten en verbeterpunten voor de masterplannen en operationele plannen, concludeert de Commissie dat de ingediende plannen een voldoende stevige basis vormen voor de erkenning van de eerste Landschapsparken in Vlaanderen.

51. Op basis van de beoordelingscriteria acht de Commissie vijf kandidaten geschikt voor erkenning als Landschapspark: Vlaamse Ardennen, Zwinstreek, Hart van Haspengouw, Grenzeloos Bocageland, Maasvallei. Het betreft mooie landschappelijke gehelen met een specifieke identiteit, met bijzondere landschaps-, erfgoed- en natuurwaarden, met (potentieel voor) internationale naambekendheid waar beloftevolle coalities aan de slag zijn met een integrale, waardevolle visie en uitvoeringsvoorstellen.

52. Op basis van de beoordelingscriteria acht dat de Commissie één kandidaat niet geschikt voor erkenning als Landschapspark: Kempen~Broek. Deze kandidaat is onvoldoende onderscheidend inzake landschaps- en erfgoedwaarden. De kandidatuur is te sterk gefocust op de natuurwaarden en is onvoldoende geïntegreerd uitgewerkt, ondanks aanbevelingen in het advies van de eerste jury Landschapsparken in 2021. De verwevenheid tussen verschillende functies in het gebied en in de ambitie is beperkt. Het vertrouwen tussen de sectoren en partners moet nog verder worden opgebouwd om meer interactie en geïntegreerde toekomstperspectieven mogelijk te maken. De ambities zijn beperkt en geformuleerd als intenties tot samenwerking. Het gebied wordt onvoldoende ervaren als een waardevol landschappelijk geheel. Belangrijke onderdelen van het landschappelijke en hydrologische systeem ten zuidwesten van de huidige perimeter zijn niet meegenomen in de kandidatuur. De belevingswaarde is onvoldoende uniek en onderscheidend. De baseline is duidelijk, maar de invulling ervan mist focus.

E. Beoordeling aanvragen bijkomende middelen

53. De Commissie is van oordeel dat er in de actieprogramma's van alle gerangschikte kandidaten voldoende specifieke acties zijn opgenomen die de inzet van de bijkomende middelen verantwoorden, zoals vereist in artikel 42 van het BVR Vlaamse Parken. Bovendien lijkt een bestaande van een parkbureau met 4 voltijdse medewerkers een minimum om de werking van een parkbureau volwaardig op te starten en terreinresultaten te boeken. De vraag naar bijkomende inzet gaat respectievelijk om een fondsenwerver, projectontwikkelaar, communicatie- en participatiemedewerker, procesbegeleider en medewerker landbouw en erfgoed. De exacte

invulling van het gewenste profiel kan best scherp gesteld worden in overleg met de VLM als bevoegde instantie en het Vlaams Parkenbureau.

F. Rangschikking

54. Rekening houdende met een integrale evaluatie op basis van de verschillende criteria, alle hogervermelde vaststellingen en de beoordelingen zoals opgenomen in de bijgevoegde fiches (bijlagen I.a t.e.m. I.f) komt de Commissie unaniem tot de volgende (aflopende) rangschikking:
1. Vlaamse Ardennen;
 2. Zwinstreek;
 3. Hart van Haspengouw;
 4. Grenzeloos Bocageland;
 5. Rivierpark Maasvallei.
55. De Commissie is van oordeel dat erkenning en ondersteuning van alle gerangschikte kandidaten een grote meerwaarde zou betekenen voor de landschapszorg in deze gebieden en versterkend zou werken voor hun landschapskwaliteit. Het zou bovendien spijtig zijn om de ontstane dynamiek en het draagvlak in de lokale gebiedscoalities niet verder te zetten en de (voorwaardelijke) financieringskaders die uitgewerkt zijn, niet te activeren.

Namens de commissie van experts,

Sylvie Van Damme
Voorzitter van de commissie van experts voor Landschapsparken

Bijlages

I. beoordelingsfiche Expertencommissie 24 augustus 2023

- I.a beoordelingsfiche Grenzeloos Bocageland
- I.b beoordelingsfiche Hart van Haspengouw
- I.c beoordelingsfiche Kempen~Broek
- I.d beoordelingsfiche Maasvallei
- I.e beoordelingsfiche Vlaamse Ardennen
- I.f beoordelingsfiche Zwinstreek

Beoordelingsfiche kandidatuur Landschapsparken

Kandidaat: Grenzeloos Bocageland

Criteria
Erkenningsvoorwaarden gebied, vermeld in artikel 3,§1, eerste lid 1° t.e.m. 4°
<p>1° het gebied heeft een ruimtelijke samenhang en duidelijke, landschappelijk leesbare grenzen;</p> <p>2° het gebied heeft een landschappelijke kwaliteit en identiteit die aantoonbaar blijken uit cijfers en beschrijvingen van volgende waarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. minstens 35% kwaliteitsvolle cultuurhistorische landschappen en erfgoedelementen; b. minstens 70% open ruimte; c. minstens 15% speciale beschermingszones of ruimtelijk kwetsbare gebieden, zoals vermeld in artikel 1.1.2 10° VCRO; <p>3° het gebied vertoont een hoge mate van verwevenheid van landbouw, natuur, bos, erfgoed, toerisme, water, wonen, economie en recreatie;</p> <p>4° het gebied heeft een unieke belevingswaarde;</p>
<p>Zoals blijkt uit de kwantitatieve analyse opgenomen in het advies voldoet het gebied ruimschoots aan de kwantitatieve erkenningsvoorwaarden. Ook kwalitatief voldoet het gebied ruimschoots. Als begrenzing voor het Grenzeloos Bocageland werd gekozen voor de grenzen van de zeven deelnemende gemeenten. De landschapsidentiteit stopt niet aan de buitengrenzen van deze zeven gemeenten, maar loopt nog verder door in het zuiden binnen de ruimere regio Land van Herve en in het noorden binnen het ruimere Heuvelland (NI). Maar het hart van de grensregio, waar inwoners dagelijks met lands-, gewest- en taalgrenzen worden geconfronteerd, wordt wel helemaal gevat door de afbakening van het landschapspark.</p> <p>Dit gebied heeft een zeer grote ruimtelijke samenhang, ondanks de drie bestuurlijke deelgebieden. De landschappelijke hoofdeenheden van rivieralleen, kalkhellingen en lössplateaus zijn sterk grensoverstijgend en uitstekend leesbaar bewaard gebleven als gevolg van het grotendeels afwezig zijn van grootschalige verstedelijking en herinrichting. Het aandeel open ruimte is dan ook zeer groot. Binnen deze open ruimte bevinden zich een veelheid aan kleine historische kerkdorpen en solitaire kastelen, abdijen en vierkantshoeves. Het gebied wordt gekenmerkt door een gaaf bewaard historisch cultuurlandschap waarin grootschalige en kleinschalige landschappen afwisselen en een breed palet aan bijbehorende historische landschapselementen nog in zeer ruime mate aanwezig is. Vanwege de kleinschaligheid van grote delen van dit landschap en het zeer gaaf bewaard gebleven cultuur- én natuurlandschap is de verwevenheid in dit gebied zeer hoog, wat een uitstekende basis vormt voor biodiversiteitsherstel. Het gebied bevat heel wat Europese topnatuur o.a. dankzij kalkrijke ondergrond, oude massieve boskernen en snelstromende meanderende beken.</p> <p>Het Geuldal (beek, graslanden en bossen) en bossen en graslanden op de flanken en hellingen vormen een belangrijke Europese corridor. Ongeveer 1/3e van de gehele gemeente Voeren is Natura2000-gebied en er komen zeer veel habitattypes en (IHD-)beschermde soorten voor.</p> <p>De mix van reliëf, cultuurhistorie en natuur zorgt voor een bijzondere beleving. Het hoogste punt van Nederland (Vaals) en het hoogste punt van Vlaanderen (Stroevenbos) bevinden zich in het gebied. Kenmerkend voor het landschap zijn dan ook de vele weidse verzichten. De nabijheid van grote</p>

<p>steden in drie landen (Aken, Maastricht, Luik) is een troef. De intrinsieke unieke belevingswaarde (eigenheid) en beleefbaarheid van het gebied (veel immaterieel erfgoed, streekproducten ...) is groot.</p> <p>Hieruit blijkt dus ook dat de kandidaat zich onderscheidt van de andere kandidaat-landschapsparken door zijn eigenheid en uniciteit op het vlak van landschapswaarden, natuurwaarden, en erfgoedwaarden.</p>
<p>Masterplan</p>
<p>kwaliteit van de geïntegreerde gebiedsanalyse</p> <p>De landschapsbiografie slaagt er goed in om drie regio's en twee talen in één synthese te verwerken, met een goede cartografie en beschrijving van de vele relevante verhaallijnen met betrekking tot de landschapsgenese. De verticale relaties zijn goed beschreven. De landschapsbiografie is vnl. 'van onderop' opgebouwd, t.t.z. aan de hand van voorbeelden/elementen in het landschap. Dat is enerzijds een kracht, maakt sprekend, maar anderzijds bemoeilijkt dat de rode draad van landschapsgenese en ontwikkeling (fragmentatie). De onderbouwing van de gebiedsanalyse is niet altijd wetenschappelijk correct en de structuur is soms verwarrend: hoofdstuk fauna en flora behandelt bv. minstens evenzeer landschap. Het luik archeologie en geschiedenis is te beknopt.</p> <p>Een analyse van de huidige situatie van de landbouw en het toeristisch aanbod ontbreken. Intermezzo's en kaderteksten zijn interessant. De relatie met Luik, Aken en Maastricht komt niet echt uit de verf. De bespreking van de deelgebieden uit het masterplan had evengoed in de landschapsbiografie opgenomen kunnen worden. Een beperkte landschapskarakterisatie is bruikbaar als basis voor de visie.</p> <p>Positief is dat ook het sociale landschap bekeken wordt. Hierin wordt de wisselwerking tussen natuurlijke aspecten en zintuiglijke beleving belicht, waaronder het immateriële erfgoed, tradities, het dialect en streekproducten.</p> <p>Uit de gebiedsanalyse en karakterisatie blijkt dat de naam Bocageland inhoudelijk niet zo goed gekozen is. Bocage komt slechts in een beperkt deel van het gebied voor.</p>
<p>kwaliteit en ambitie van de geïntegreerde gebiedsvisie</p> <p>De visie en de doelstellingen in het masterplan zijn heel high level en eerder vaag en weinig concreet geformuleerd. Dit wordt deels gecompenseerd door het operationeel plan dat heel ambitieus en concreet is uitgewerkt. Positief is de uitdrukkelijke inzet op het sociaal weefsel en lokaal ondernemerschap via het versterken van bestaande "knooppunten" en creëren van nieuwe "knooppunten" op de daarvoor geschikte plekken binnen het landschappelijk netwerk. Het is verfrissend dat de mens en lokale bewoners centraal gezet worden in een gebiedsvisie. De visie zet sterk in op een systeembenadering en -veranderingen en op een geïntegreerde landschappelijke benadering, maar maakt dit nog weinig concreet. In het operationeel plan wordt dit al wat duidelijker gemaakt, maar wordt dit eerder traditioneel uitgewerkt met een sectorale benadering. Met het bocagekompas, het netwerklandschap en knooppunten wordt getracht de sectorale benaderingen te overstijgen, maar de visie slaagt daar nog maar deels in. De gebiedsvisie is ambitieus en zet (te) stevig in op het bekomen van meer eigen beleidsruimte en regelluwte voor grensoverschrijdende afstemming. Rekening houdende met de complexe bestuurlijke situatie van deze kandidaat is het onzeker of deze visie voldoende concreet uitgewerkt is om nu al op het terrein te realiseren.</p>
<p>bijdrage aan de doelstellingen van een Landschapspark</p>

1° het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;
2° het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;
3° het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.
<p>In het bocagekompas zitten 5 algemene lijnen (Netwerklandschap als verbindende factor, Biodivers landschap, Sponslandschap, Circulair voedsellandschap, Florerend en gastvrij). Door hiermee aan de slag te gaan, wordt ingespeeld op uiteenlopende doelstellingen . De uitdagingen worden weinig concreet omschreven, met een klemtoon die vooral lijkt te liggen op beleid en planvorming en minder op realisatie en hefboomplekken. De knooppunten bieden nochtans een goede aanzet hiervoor, maar deze benadering is niet doorgetrokken in het operationeel plan. Concrete doelstellingen en uitwerking ontbreken in het masterplan en worden pas verder uitgewerkt in het operationeel plan. Er wordt zwaar ingezet op experiment en regelluwe zones, wat gedurfd en vernieuwend is, maar veel tijd en capaciteit zal vergen met grote onzekerheid over het succes.</p> <p>Het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek is zonder twijfel mogelijk en gebeurt al volop. De toekomstvisie hierop blijft evenwel high level, bv. door in te zetten op Cittaslow-waarden, maar de voorgestelde uitwerking biedt geen antwoord op de toeristische overdruk. Het park(bureau) eigent zich op het vlak van toerisme en recreatie niet echt een rol toe.</p>
<p>uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. samenstelling bestuursorgaan, overlegstructuur, participatie belanghebbenden)</p> <p>Het parkbureau wordt gezien als neutrale gebiedscoördinator en procesbegeleider voor participatieve planvorming. Daarnaast komt een autonome stuurgroep binnen het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren. Het bestuursorgaan wordt dus ondergebracht bij het RL omdat op korte termijn geen grensoverschrijdende structuur klaar is voor oprichting. Dat is wel een piste op langere termijn. Aangezien het een samenwerkingsverband is dat 2 landsgrenzen overschrijdt en een taalbarrière heeft, blijkt duidelijk uit het dossier dat er veel tijd geïnvesteerd is in het samenbrengen van de gebiedscoalitie en het zoeken naar engagementen.</p> <p>De erkenning van deze kandidaat zou omwille van de complexe bestuurlijke organisatie al vernieuwend zijn, maar houdt om dezelfde reden een meer dan gemiddeld risico voor het welslagen in. De manier waarop men de Vlaamse middelen inzet in het geheel (grensoverschrijdende werking) is niet geheel duidelijk en verdient verdere toelichting.</p> <p>Binnen het strategisch partneroverleg (ambtelijk) zijn een 50-tal partners betrokken. Door de grootte van de groep en taalverschillen is het onzeker of dit wel hanteerbaar is en blijft op lange termijn. De participatie van belanghebbenden komt sterk aan bod door in te zetten op het sociaal weefsel en de aandacht voor de lokale bewoners via Bocagecafés. De uitbouw van een Bocage-academie met relevante onderzoeksinstellingen is positief en vernieuwend.</p>
<p>gemotiveerd verzoek tot afwijking samenstelling bestuursorgaan</p>

De coalitie vraagt een afwijking aan, ook al is dit voor het huidige voorgestelde bestuursmodel niet nodig. Indien uit nadere toelichting en technisch nazicht zou blijken dat toch een afwijking nodig is, kan deze toegestaan worden.
Operationeel plan
kwaliteit van het actieprogramma
Goed uitgewerkt en duidelijk gespecificeerd actieprogramma. Het bevat wel weinig acties voor toerisme en biedt geen antwoord op de toeristische overdruk. Er is geen duidelijke link tussen alle acties en de visie die, zoals eerder aangegeven, high level is. Het landschapspark gaat vanuit de doelstelling van het veerkrachtig netwerklandschap in de eerste plaats aan de slag met beleidskwesties, beheervraagstukken, grondbeleid, onderzoek en planvorming, om zelfrealisatie door eigenaars en grondgebruikers te ondersteunen en zo microtransformaties te faciliteren in het landschap. Het was interessant geweest om het concept van de knooppunten ook overkoepelend te gebruiken bij de opbouw van het actieprogramma om de zichtbaarheid en bundeling van de realisaties, gemeenschappelijke prioriteiten en de geïntegreerde aanpak sterker te onderbouwen.
bijdrage aan de doelstellingen van een Landschapspark
1° het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;
2° het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;
3° het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.
Het operationeel plan getuigt van diverse innovatieve ideeën (right to challenge, vergoedingensysteem e.d.), maar deze zijn nog niet concreet genoeg uitgewerkt om onmiddellijk te kunnen operationaliseren. Algemeen gezien draagt het plan voldoende bij aan de doelstellingen van een landschapspark, zij het op een relatief traditionele manier, terwijl het ontwikkelde bocagecompas net een systemische benadering beoogt. Met meerdere individuele acties wordt sterk ingezet op experiment. Er is veel aandacht voor landbouwers bij de doelstellingen voor circulair voedsellandschap.
uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. projectbureau/bestaffing, participatie belanghebbenden)
De samenstelling van het parkbureau is duidelijk beschreven zoals in het masterplan. Er wordt een ruime bestaffing van 6 VTE voorzien waarvoor middelen worden gemobiliseerd vanuit bijdragen uit Nederland en Wallonië.
kwaliteit van het financieel plan (m.n. financiering parkbureau en budgetraming actieprogramma)
Het is niet geheel duidelijk of de financiering van de regionale coördinatoren voor het Waalse en Nederlandse deel gegarandeerd zijn, noch of de engagementen vanuit de Waalse en Nederlandse overheden voor langere termijn gelden. In verhouding tot de grootte van het Vlaamse grondgebied binnen het voorgestelde landschapspark is de financiering vanuit Vlaanderen groot. De coalitie voorziet zelf in een cofinanciering van 40% i.p.v. de gevraagde 20%. Daarbovenop werd in Nederland een regiodeal aangevraagd voor een bedrag van 600.000 euro. Gelet op de afgelegen ligging van Voeren

en de noodzaak om vele uitdagingen grensoverschrijdend aan te pakken, lijkt de voorgestelde werking en financiering van het parkbureau te verantwoorden.
Toont het actieprogramma aan dat er specifieke acties zijn die inzet bijkomende middelen (1 extra VTE) verantwoordt?
De structurele inbedding van participatie en co-creatie in de werking van het landschapspark is enorm tijdsintensief. Het vereist heel wat personeelscapaciteit verdeeld over de zes rollen gedefinieerd binnen het Parkbureau. Omdat participatie de sleutel is voor voldoende draagvlak en het behalen van kwaliteitsvolle resultaten door het landschapspark, vraagt men extra middelen om o.a. te kunnen inzetten op participatietrajecten, ontzorging en bocagecafés.

Geschikt om te erkennen als Landschapspark?	JA
Aanbevelingen	<ul style="list-style-type: none"> - Prioriteren van de acties in het operationeel plan om een beter zicht te krijgen wat er concreet gaat uitgevoerd worden in 2024 en de daaropvolgende jaren. - Heroverwegen van de naam 'Bocageland' om deze beter te baseren op de gemeenschappelijke landschapskarakteristieken. - Naast de ondersteuning van verspreide zelfrealisatie door eigenaars en grondgebruikers, een aantal prioriteiten of knooppunten bepalen waar de uitdagingen van het netwerklandschap en de vier wijzers van het bocagekompas samenkomen en win-wins kunnen worden gerealiseerd. Op deze hefboomplekken proactief inzetten op geïntegreerde, gebundelde of meer grootschalige terreinrealisaties om de zichtbaarheid van het landschapspark te vergroten en zo de dynamiek in de complexe grensoverschrijdende samenwerking te verduurzamen.

Beoordelingsfiche kandidatuur Landschapsparken

Kandidaat: Hart van Haspengouw

Criteria
Erkenningsvoorwaarden gebied, vermeld in artikel 3,§1, eerste lid, 1° t.e.m. 4°
<p>1° het gebied heeft een ruimtelijke samenhang en duidelijke, landschappelijk leesbare grenzen;</p> <p>2° het gebied heeft een landschappelijke kwaliteit en identiteit die aantoonbaar blijken uit cijfers en beschrijvingen van volgende waarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. minstens 35% kwaliteitsvolle cultuurhistorische landschappen en erfgoedelementen; b. minstens 70% open ruimte; c. minstens 15% speciale beschermingszones of ruimtelijk kwetsbare gebieden, zoals vermeld in artikel 1.1.2 10° VCRO; <p>3° het gebied vertoont een hoge mate van verwevenheid van landbouw, natuur, bos, erfgoed, toerisme, water, wonen, economie en recreatie;</p> <p>4° het gebied heeft een unieke belevingswaarde;</p>
<p>Kwantitatief gezien voldoet het gebied aan de erkenningsvoorwaarden, zoals ook blijkt uit de analyse opgenomen in het advies. Ook kwalitatief voldoet de beschrijving van het gebied ruimschoots aan de erkenningsvoorwaarden. De gebiedscoalitie heeft ervoor gekozen om (enkel) het ‘Hart’ van Haspengouw als kerngebied af te bakenen. Dit kerngebied wordt uitgebreid met het ‘invloedsgebied’ rondom deze kern, om zo de draagkracht te verhogen en overdruk te vermijden.</p> <p>Voor Vlaanderen is dit een uitzonderlijk open gebied met relatief weinig versnippering. Het golvende landschap met zijn historische nederzettingsstructuur van kleine kerkdorpen en gehuchten wordt door veel toeristen geapprecieerd. De noord-zuidgeoriënteerde valleigebieden van de Herk en de Mombeek, het Fruitspoor en de Romeinse weg als historische en landschapsbepalende oost-westverbindingen fungeren als sterke dragers. Er is een hoge mate van verweving door het vele erfgoed, landbouw, verspreide natuurwaarden en kleine dorpskernen. Onder meer door de vele landgoederen en tal van private beheerders zijn binnen dit gemoderniseerde landschap toch heel wat landschapselementen en natuurwaarden overeind gebleven. Er zijn geen grote natuurreservaten aanwezig, maar wel een compact netwerk van vele kleinere natuurgebieden en belangrijke gebieden voor een zeer groot aantal soortenbeschermingsprogramma’s. Vaak is er een rechtstreekse link met het landbouwlandschap en komen deze soorten bijna nergens anders in Vlaanderen voor.</p> <p>De USP ‘In Haspengouw, waar het glooiend landschap rijpt, pluk je de vruchten van een rijk verleden’ omvat 4 duidelijk geformuleerde verhaallijnen. Het is merkbaar dat dit een gebied is waar al veel langer een gebiedsgerichte werking en gedragen streekidentiteit zijn. Dit zorgt voor een sterke startpositie. Qua beleving en faciliteiten voor toerisme en recreatie is hier al zeer veel uitgebouwd. Buiten het bloesemverhaal is hier een vrij goede spreiding van toerisme en recreatie, bv. kleinschalige logies.</p>

<p>Dit is een intrinsiek kwaliteitsvol glooiend fruitteeltlandschap (bloesems, vergezichten en boomgaarden, Haspengouws fruit) en cultuurhistorisch landschap (Romeinse schatten, kastelen, vierkantshoeves en religieus erfgoed). Hieruit blijkt dus ook dat de kandidaat zich onderscheidt van de andere kandidaat-landschapsparken door zijn eigenheid en uniciteit op het vlak van landschapswaarden, natuurwaarden, en erfgoedwaarden.</p>
<p>Masterplan</p>
<p>kwaliteit van de geïntegreerde gebiedsanalyse</p> <p>De zeer wetenschappelijke en uitgebreide landschapsbiografie is eerder uitgewerkt als een rapport voor specialisten. Ze bevat minder illustraties en kaartmateriaal en is minder verhalend en dus moeilijk leesbaar of eerder saai voor een breed publiek. Ze vormt wel een bruikbare basis om verhalen uit te destilleren en voor de integrale planvorming in het masterplan. Het geheel mist wat scherpte en synthese, waardoor het moeilijk is om de landschapsbiografie te lezen als ondersteuning van de landschappelijke gebiedsvisie.</p> <p>De analyse m.b.t. toerisme en recreatie is eerder beknopt. Het toerisme in Haspengouw kwam pas na WO II op gang, maar de troeven waren al grotendeels dezelfde: fruitbloesems en oogst, burchten en kastelen, het Romeins verhaal en het religieus erfgoed. Er wordt ingegaan op de evolutie van het toerisme sinds die tijd, maar een overzicht of analyse van de huidige situatie (vraag & aanbod, werking) ontbreekt grotendeels (op een beperkte SWOT na). Eén kaart toont de aanzet tot USP.</p> <p>Over het algemeen worden alle aspecten van het gebied goed onder de loep genomen, beschreven en de onderlinge samenhang toegelicht d.m.v. de 8 bouwstenen en dit vertrekkende van een SWOT-analyse. Zo worden ze tools om de uitdagingen van het Landschapspark aan te pakken en uit te werken.</p>
<p>kwaliteit en ambitie van de geïntegreerde gebiedsvisie</p> <p>De visie vertrekt vanuit de USP en afgeleide missie en is uitgewerkt in 8 bouwstenen De ambities worden vertaald in 4 strategische en operationele doelstellingen en zijn het resultaat van een participatief proces. De visie getuigt van een brede blik op het vlak van watersysteem ('van bron tot monding'). Positief zijn de ambities m.b.t. ruimtelijke aspecten, de geïntegreerde en verbindende aanpak i.f.v. eigendomsstructuren en beheer, en de landbouwtransitie die in verschillende vormen wordt beoogd. De gelaagde onthaalvisie gaat uit van bovenlokale/internationale onthaalplekken, pittoreske onthaalplekken en iconische plekken. Er is een duidelijke, zij het weinig vernieuwende keuze voor wandelen, fietsen en tafelen als belangrijkste toeristische ervaringen.</p> <p>Het masterplan brengt een positief en oplossingsgericht verhaal met duidelijke operationele doelstellingen die gericht zijn op transformatie op terrein. De gebiedsvisie bouwt daarmee voort op een langdurige werking. Daarom werd een relatief hogere mate van innovatie of ambitie van deze kandidaat verwacht, waaraan het masterplan beperkt invulling geeft.</p>
<p>bijdrage aan de doelstellingen van een Landschapspark</p>
<p>1° het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;</p>
<p>2° het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;</p>

3° het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.
De strategische doelstellingen zijn eerder sectoraal/thematisch benaderd en minder geïntegreerd, weliswaar met een landschappelijke link. Er wordt sterk ingezet op samenwerking en afstemming landbouw-natuur. Positieve aspecten zijn o.a. het inzetten op verdienmodellen, rekening houdend met ecosysteemdiensten, terroir en streekproducten, de uitwerking van thematische bovenlokale onthaalplekken, gekoppeld aan de bouwstenen (maar 'mergel' en 'akkers' komen dan weer niet aan bod). Er is aandacht voor de spreiding van bezoekersstromen en de verdere uitwerking van de biografie en in verhaallijnen. Er worden extra belevingselementen toegevoegd om de uniciteit te vergroten (culinair, kunst ...) en er wordt dus verder gebouwd op de intrinsieke kwaliteiten. Voldoende aandacht wordt besteed aan natuurversterking (gelinkt aan landbouwtransities, boerenatuur) en water vanuit Europese en Vlaamse doelstellingen (Blue Deal, groenblauwe dooradering, sponslandschappen).
uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. samenstelling bestuursorgaan, overlegstructuur, participatie belanghebbenden)
Het dossier bevat een korte en bondige bespreking van het voorgestelde bestuur. Het bestuursorgaan wordt klassiek benaderd en ingebed in de bestaande werking van het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren, volgens het vertegenwoordigingsmodel. Er worden 4 kerntaken voor het bestuur en het parkbureau beschreven. De verhouding tot de opdracht, rol of taken van het RLHV is evenwel niet zo duidelijk. De stuurgroep kent een zeer diverse samenstelling. Er is niet verduidelijkt wat de omvang van de themagroepen is. Gezien de aanzienlijke verantwoordelijkheid voor het ANB als terreinbeheerder is duidelijkheid over hun betrokkenheid in het bestuur (stuurgroep, mastergroep ...) noodzakelijk. Verdere participatie van de bewoners wordt verzekerd via 'Haspengouw spreekt'.
gemotiveerd verzoek tot afwijking samenstelling bestuursorgaan
Niet van toepassing, geen grensoverschrijdend park.

Operationeel plan
kwaliteit van het actieprogramma
Het actieprogramma is breed en ambitieus met een sterke vertaling van strategische en operationele doelstellingen naar een brede waaier van acties. Het actiegericht eigen 10-puntenprogramma zorgt voor focus en duidelijke te verwachten resultaten, budget, etc. De verhouding tot het volledige actieprogramma is niet helemaal duidelijk en de breedte van het werkveld binnen de 10 punten blijft enorm. Positief is de capaciteitsinzet op dit 10-puntenprogramma vanuit de 4 kerntaken, gericht op geïntegreerde acties voor het versterken van de intrinsieke kwaliteiten van het landschapspark. De partnerfiche per betrokken partner met vermelding aan welke acties deze deelneemt en hoe deze vertegenwoordigd is in het bestuur/organisatie, is een meerwaarde. Ook de ondersteuning van kernversterking en beeldkwaliteit in dorpen door input vanuit een landschappelijke benadering via een kwaliteitskamer is een positief element. Het onderscheid tussen regulier beleid, lopende processen en nieuwe acties is onduidelijk.

bijdrage aan doelstellingen van een Landschapspark	
1°	het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;
2°	het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;
3°	het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.
Het operationeel programma bevat zeer veel acties die een concrete invulling geven aan de doelstellingen uit het masterplan en daarmee ook bijdragen aan de realisatie van een of meerdere doelstellingen van een landschapspark. De nadruk ligt in eerste instantie op landschappelijke aspecten en toerisme (vnl. op spreiding, leefbaarheid, duurzame mobiliteit, in mindere mate op beleving).	
uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. projectbureau/bestaffing, participatie belanghebbenden)	
Het masterplan beschrijft slechts beknopt hoe het parkbureau er zal uitzien. De bestaffing van het parkbureau is voorzien met eerder generieke profielen, terwijl het actieprogramma ook heel wat inhoudelijke kennis en ervaring zal vergen, waarvoor op projectmatige basis beroep wordt gedaan op de capaciteit van het RLHV. De participatie via 'Haspengouw spreekt' is beknopt toegelicht. De werking met themagroepen wijst eerder naar een sectorbenadering en garandeert geen geïntegreerde aanpak van acties.	
kwaliteit van het financieel plan (m.n. financiering parkbureau en budgetraming actieprogramma)	
Het financieel plan is zeer gedetailleerd, overzichtelijk en helder opgebouwd. De financiering van het parkbureau is duidelijk. De bijgeleverde Exceltabel geeft een zeer duidelijk overzicht over trekkers, partners, financiering, personeelsinzet en bijkomende middelen. Het is echter onduidelijk hoe de te beogen financiering geraamd is.	
Toont het actieprogramma aan dat er specifieke acties zijn die de inzet van bijkomende middelen (1 extra VTE) verantwoordt?	
Hart van Haspengouw voorziet de inzet van een medewerker om sector- en gemeentegrensoverschrijdende communicatie te kunnen realiseren, een gedegen communicatiestrategie uit te werken en de nodige vormings- en uitwisselingsmomenten te kunnen organiseren. Het gaat dan o.a. om 'Haspengouw spreekt' en 'Visit Haspengouw 2.0'.	

Geschikt om te erkennen als Landschapspark?	JA
Aanbevelingen	- Prioriteren van de acties in het operationeel plan (ook binnen het 10-puntenprogramma) om een beter zicht te krijgen wat er concreet gaat uitgevoerd worden in 2024 en de daaropvolgende jaren.

	Het onderscheid tussen reguliere beleidsuitvoering en nieuwe acties verduidelijken zowel in het operationeel programma als geheel als binnen het 10-puntenprogramma
--	---

Beoordelingsfiche kandidatuur Landschapsparken

Kandidaat: Kempen~Broek

Criteria
<i>Erkenningsvoorwaarden gebied, vermeld in artikel 3,§1, eerste lid 1° t.e.m. 4°</i>
1° het gebied heeft een ruimtelijke samenhang en duidelijke, landschappelijk leesbare grenzen;
2° het gebied heeft een landschappelijke kwaliteit en identiteit die aantoonbaar blijken uit cijfers en beschrijvingen van volgende waarden: <ul style="list-style-type: none">a. minstens 35% kwaliteitsvolle cultuurhistorische landschappen en erfgoedelementen;b. minstens 70% open ruimte;c. minstens 15% speciale beschermingszones of ruimtelijk kwetsbare gebieden, zoals vermeld in artikel 1.1.2 10° VCRO;
3° het gebied vertoont een hoge mate van verwevenheid van landbouw, natuur, bos, erfgoed, toerisme, water, wonen, economie en recreatie;
4° het gebied heeft een unieke belevingswaarde;
<p>De kwantitatieve analyse, opgenomen in het advies, toont aan dat het gebied voldoet aan de gestelde drempelwaarden.</p> <p>De perimeter van het gebied is in grote lijnen gebaseerd op de vlakte van Bocholt met de ondergrond en het watersysteem als basis. Een essentieel deel van het hydrologische systeem ontbreekt echter, nl. het oostelijke deel van het Kempisch Plateau en de steilrand. De eerdere suggestie hierover in het advies van de eerste jury Landschapsparken werd wel besproken maar niet weerhouden wegens gebrek aan draagvlak. Het is daarentegen onduidelijk waarom het eiland van Weert en Weert zelf wel zijn opgenomen in de perimeter. Hoewel het gebied een duidelijke zonering kent, ontbreekt het aan heldere interne coherentie door de sterke verstedelijking en intensieve veehouderij in bepaalde zones. Het watersysteem en de daaraan verbonden brede zone met natte natuur in het centrale deel van het beoogde landschapspark zijn van grote kwaliteit. Het omringende cultuurlandschap is in een aantal deelgebieden waardevol, maar bestaat anderzijds ook uit zeer uitgestrekte landbouwgebieden van relatief lage landschappelijke kwaliteit. De belangrijke natuurgebieden zijn weinig verweven met de (intensieve) landbouwgebieden daaromheen, ook al is de potentie voor ontwikkeling zeer hoog. De natte natuurgebieden in het park hebben een zeer hoge belevingswaarde, voor de rest van het gebied is de belevingswaarde veel geringer omdat deze voor een belangrijk deel bestaat uit 20^e-eeuwse heideontginningsgebieden met relatief intensieve landbouw en ook verstedelijkte gebieden. De voorgestelde USP, het best bewaarde geheim van Vlaanderen en Nederland, is weliswaar uitnodigend en origineel, maar weinig onderscheidend en zeer breed. Het gebied als geheel is moeilijk leesbaar en wordt eerder ervaren als een gebied met daarin unieke en bijzondere plekken verzameld.</p>

Masterplan
kwaliteit van de geïntegreerde gebiedsanalyse
De landschapsbiografie is degelijk opgemaakt, wetenschappelijk onderbouwd en verhalend. Ze geeft een helder inzicht in de landschapsopbouw, de landschapsgeschiedenis en aanwezige waarden, maar mist anderzijds op historisch-geografisch terrein een aantal essentiële overzichten en inzichten, met name over de historische cultuurlandschapsontwikkeling. Ze is grafisch goed geïllustreerd, o.a. met een duidelijk schema dat weergeeft welke landschapselementen bij welk type landschap horen en in welke tijdperiode. Er is een grondige schets van de landbouwsector in het gebied aanwezig. De focus van de analyse ligt toch voornamelijk op het natuurlijke systeem en andere, hardere sectoren zijn onderbelicht. Ook actuele flora en fauna komen maar beperkt aan bod. Hoewel de kern van Weert volledig in het gebied ligt, komen de evoluties van de bebouwde kernen amper aan bod. De biografie geeft een goede bespreking van de ruimtelijke sectoren en het toerisme, huidige toestand en evoluties. Een grondigere uitwerking van het belang, de positie en evoluties van de watermolens en de gemene gronden zou een meerwaarde zijn als basis voor de visieontwikkeling.
kwaliteit en ambitie van de geïntegreerde gebiedsvisie
Er worden 6 ambities en bijhorende strategische doelstellingen geformuleerd die het sectorale overstijgen en vertrekken vanuit het landschap. Het watersysteem en de gemene gronden zijn de basis. In het algemeen is de visie op het gebied eerder zwak, want weinig geïntegreerd en authentiek. Ondanks dat het gebied een bijzondere hydrologie bezit, wordt er geen visie op de ontwikkeling ervan geformuleerd. Ambities om bij te dragen aan hogere doelen worden vermeld en toegelicht, maar zijn geformuleerd als intenties tot samenwerking, blijven eerder hangen in algemeenheden en worden niet verder uitgewerkt of concreet gemaakt. Ook de doelstellingen worden niet toegelicht of uitgewerkt. Globaal gezien is de visie vrij algemeen omschreven met vnl. generieke formuleringen die weinig gekoppeld zijn aan de eigenheid van het gebied. Bovendien is niet duidelijk wat de meerwaarde van een erkenning als Landschapspark biedt aan in relatie tot een mogelijke erkenning als Biosfeergebied en omgekeerd.
bijdrage aan de doelstellingen van een Landschapspark
1° het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;
2° het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;
3° het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.
Rekening houdende met de generieke formulering van de visie en ambities is de bijdrage aan alle doelstellingen van een landschapspark moeilijk in te schatten. De ambities op vlak van natuur en klimaat zijn te algemeen verwoord en niet concreet gemaakt. De uitwerking van de visie blijft hangen in eerder algemene stellingen die moeilijk kunnen worden getoetst. Het is onduidelijk wat er prioritair zal worden aangevat en wat te verwachten valt op terrein. Alle generieke beleidsdoelstellingen komen wel ergens aan bod. Het aspect toerisme/recreatie is wat beter uitgewerkt, maar weinig innovatief.
uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. samenstelling bestuursorgaan, overlegstructuur, participatie belanghebbenden)
Een multidisciplinair parkbureau Kempen~Broek wordt namens het samenwerkingsverband Kempen~Broek belast met een reeks taken om de missie, ambities, doelstellingen en acties uit het Masterplan 2024-2047 en het operationeel programma waar te maken. Het bestuursorgaan wordt ingebed in

Regionaal Landschap Kempen en Maasland volgens een klassiek vertegenwoordigersmodel (stuurgroep, partnergroep, werkgroepen). De bestaande stuurgroep wordt partnergroep en wordt uitgebreid met twee onafhankelijke vertegenwoordigers voor natuur en landbouw. Er is een bestaande samenwerking van 20 jaar met 40 streekholders. De bestaande werkgroep Communicatie en Recreatie zal worden opgesplitst in een werkgroep Communicatie en Participatie en een werkgroep Recreatie en Toerisme. Er wordt een nieuwe werkgroep opgericht met ondernemers en ambassadeurs. Er zal onderzocht worden hoe jongeren nauwer betrokken kunnen worden bij het landschapspark. Met 'vrienden van het Kempen~Broek' wordt een community geïnitieerd. Positief is dat de werkgroep beheer intersectoraal is samengesteld (landschap, landbouw, water, natuur en erfgoed).

gemotiveerd verzoek tot afwijking samenstelling bestuursorgaan

Er wordt geen beroep gedaan op de mogelijkheid om een afwijking aan te vragen.

Operationeel plan

kwaliteit van het actieprogramma

Het actieprogramma bestaat uit een beknopte benoeming van de concrete acties met betrokken trekker, timing, mogelijke partners, geraamd budget en oorsprong van de middelen. Er zijn ook acties betreffende studies, inrichting, kennisopbouw en -uitwisseling, communicatie voorzien. Acties op vlak van landbouw zijn 'voorzichtig' opgevat (bv. Kennisuitwisseling). Acties met type begrippen als 'sensibilisering', 'kennisopbouw', 'uitbouw community', 'verhogen betrokkenheid' ... geven te weinig aan op welke manier het bedrag zal worden besteed. De uitgebreide bundel partnerfiches toont aan welke overlegstructuur een partner deelneemt en bij welke doelstellingen deze betrokken is, maar geeft geen informatie over financiering of engagement voor de concrete acties.

bijdrage aan de doelstellingen van een Landschapspark

1° het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;

2° het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;

3° het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.

Het actieprogramma is zeer uitgebreid en behandelt veel deelaspecten. Daarentegen wordt er weinig ingegaan op het versterken van de basis landschapskwaliteit en de versterking van het erfgoed. De lijst met opgesomde acties en budgetten is nogal vrijblijvend en te weinig gericht op concrete realisaties. Het uitbouwen van structuren, onderzoek naar kansen en mogelijkheden, campagnes ... geven geen zekerheid of de inspanningen effectief zullen bijdragen tot de doelstellingen van een landschapspark. Positief is dat een wetenschapsplan wordt opgemaakt en dat bijkomende onderzoeksvragen worden geïnventariseerd, dat een gemeenschappelijke landschapsvisie wordt opgemaakt, dat een landschapsobservatorium en een landschapfonds opgericht worden. Ook de inzet op circulaire productie is positief.

uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. projectbureau/bestaffing, participatie belanghebbenden)

<p>Weinig extra informatie aanvullend bij het masterplan. Het plan biedt weinig bijkomende info over bestaande van het parkbureau. De participatie van belanghebbenden zit vooral vervat in actieprogramma.</p>
<p>kwaliteit van het financieel plan (m.n. financiering parkbureau en budgettering actieprogramma)</p>
<p>Er wordt geen toelichting gegeven over de financiering van het parkbureau. Er is een uitgebreide en gedetailleerde budgettering van het actieprogramma gemaakt met timing, betrokkenen, raming per project en herkomst middelen. De inzet van projectmiddelen voor Landschapsparken is niet geheel conform de bepalingen in de regelgeving (50%). Acties m.b.t. water en ruimte hebben nog geen timing en raming.</p>
<p>Toont het actieprogramma aan dat er specifieke acties zijn die inzet bijkomende middelen (1 extra VTE) verantwoordt?</p>
<p>De gebiedscoalitie heeft de vermeerderde basissubsidie aangevraagd omdat ze met deze vermeerdering van de basissubsidie extra menskracht kan inschakelen waardoor de acties significant versneld of verbeterd kunnen worden uitgevoerd. Er worden een 20-tal acties opgesteld die hieronder vallen o.a. opmaak huisstijl, communicatieplan, opmaak landschapsvisie, verschillende onderzoeken etc.</p>

<p>Geschikt om te erkennen als Landschapspark?</p>	<p>NEE</p>
<p>Motivatie</p>	<p>Deze kandidaat is onvoldoende onderscheidend inzake landschaps- en erfgoedwaarden. De kandidatuur is te sterk gefocust op de natuurwaarden en is onvoldoende geïntegreerd uitgewerkt, ondanks aanbevelingen in het advies van de eerste jury Landschapsparken in 2021. De verwevenheid tussen verschillende functies in het gebied en in de ambitie is beperkt. Het vertrouwen tussen de sectoren en partners moet nog verder worden opgebouwd om meer interactie en geïntegreerde toekomstperspectieven mogelijk te maken. De ambities zijn beperkt en geformuleerd als intenties tot samenwerking. Het gebied wordt onvoldoende ervaren als een waardevol landschappelijk geheel. Belangrijke onderdelen van het landschappelijke en hydrologische systeem ten zuidwesten van de huidige perimeter zijn niet meegenomen in de kandidatuur. De belevingswaarde is onvoldoende uniek en onderscheidend. De baseline is duidelijk, maar de invulling ervan mist focus.</p>

Beoordelingsfiche kandidatuur Landschapsparken

Kandidaat: Maasvallei

Criteria
Erkenningsvoorwaarden gebied, vermeld in art. 3§1, 1° t.e.m. 4°
<p>1° het gebied heeft een ruimtelijke samenhang en duidelijke, landschappelijk leesbare grenzen;</p> <p>2° het gebied heeft een landschappelijke kwaliteit en identiteit die aantoonbaar blijken uit cijfers en beschrijvingen van volgende waarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. minstens 35% kwaliteitsvolle cultuurhistorische landschappen en erfgoedelementen; b. minstens 70% open ruimte; c. minstens 15% speciale beschermingszones of ruimtelijk kwetsbare gebieden, zoals vermeld in artikel 1.1.2 10° VCRO; <p>3° het gebied vertoont een hoge mate van verwevenheid van landbouw, natuur, bos, erfgoed, toerisme, water, wonen, economie en recreatie;</p> <p>4° het gebied heeft een unieke belevingswaarde;</p>
<p>Voor deze kandidatuur wordt een kleine onderschrijding van de kwantitatieve drempelwaarde m.b.t. landschappelijk erfgoed opgetekend (34,55%). De commissie oordeelt echter dat deze afwijking heel klein is en bij afronding zelfs niet vastgesteld zou zijn. In de toekomst kunnen deze waarden wel verder dalen door bijkomende vergunde en geplande ontgrindingen.</p> <p>Met de Maas als slagader en de aangrenzende terrassen als randgebieden heeft dit landschapspark een heldere ruimtelijke samenhang. De west- en oostgrenzen zijn echter niet landschappelijk gemotiveerd, maar praktisch ingegeven (Rijksweg, Julianakanaal, Willemsvaart etc.). De flanken en terrasranden binnen het gebied zijn deels wel cultuurhistorisch waardevol, maar anderzijds ook zo sterk verstedelijkt en aangetast door infrastructuur en grindwinningsplassen waardoor de landschappelijke samenhang op veel plaatsen is aangetast. Als reactie op de opmerkingen over de perimeter bij de eerste jury Landschapsparken, werden een 'schil' en verbindingen toegevoegd. Door de interactie natuurlijke dynamiek - menselijk ingrijpen is een uniek open landschap ontstaan. Het grote natuurontwikkelings- en waterbergingsgebied van de Maasvallei is een belangrijk natuurgebied en transnationale corridor. Er is een groot contrast tussen de open ruimte van de rivierbedding en de verstedelijkte randgebieden. Dit doet visueel afbreuk aan de kwaliteit van de open ruimte van het gehele gebied. In de vallei is er een hoge mate van verwevenheid, maar erfgoed en landbouw staan sterk in de schaduw van de dominante natuurambities. De Maas als regenrivier die vrij afstromend, ongestuwd en onbevaren is en op natuurlijke wijze kan overstromen, is uniek in West-Europa.</p> <p>Toerisme en recreatie zijn meegenomen in herstelplannen en zo uitgebouwd op een landschappelijk geïntegreerde manier. Het gebied heeft veel couleur locale en biedt zeer goede fietsmogelijkheden op de dijken, unieke veerponten, kastelen en ander erfgoed, struinnatuur, Maasdorpjes ... De rivier kan van dichtbij ervaren worden; vooral het 'struinen' is een waardevol belevingsconcept.</p>

Hieruit blijkt dus ook dat de kandidaat zich onderscheidt van de andere kandidaat-landschapsparken door zijn eigenheid en uniciteit op het vlak van landschapswaarden, natuurwaarden, en erfgoedwaarden.
Masterplan
kwaliteit van de geïntegreerde gebiedsanalyse
De landschapsbiografie is degelijk opgemaakt, wetenschappelijk onderbouwd en verhalend. Het geheel is chronologisch opgebouwd, bevat duidelijke toelichtingen en leest vlot. De focus ligt op de onderlinge relaties tussen de Maas, het landschap en de mens. De aanwezige waarden worden goed belicht en cartografisch voorgesteld. Het archeologisch luik is slechts beperkt uitgewerkt. Een verklarende woordenlijst was een meerwaarde geweest. De huidige uitdagingen komen eerder beperkt aan bod in de (weinig kritische) analyse. Ook de rol van Maasvallei i.f.v. huidige beleidsdoelstellingen (Vlaams, Europees) had in de analyse beter uitgewerkt kunnen worden. Deze worden wel vermeld als opsomming, maar het is moeilijk in te schatten wat kansen/uitdagingen zijn bv. i.k.v. Natura 2000, de rol van Maasvallei in grensoverschrijdend ecologisch netwerk ... Het luik toerisme en recreatie is goed uitgewerkt. De overzichtskaart vult de analyse goed aan.
kwaliteit en ambitie van de geïntegreerde gebiedsvisie
De visie is duidelijk en beknopt, maar gericht op de kern van het gebied en dan nog voornamelijk op de rivier en riviernatuur in de winterbedding. Belangrijke landschappelijke uitdagingen van het gebied liggen echter ook buiten de winterbedding, m.n. de kwaliteit van de Maasdorpen, de relatie van het bebouwde lint met het achterliggende gebied en het leggen van verbindingen in de richting van het Kempens plateau. Algemeen is er een (te) sterke focus op natuur en minder aandacht voor het aspect cultuurhistorie en Maasdorpen. De hefboomwerking van een erkenning als landschapspark komt niet echt uit de verf. Het is niet duidelijk wat nu 'vernieuwend' is vanuit de visie als landschapspark en wat al bestaande ambitie en visie is vanuit de bestaande structuren en in het Rivierpark. De visie op het ruimtelijk raamwerk (rivier - rivierbed - snoer van Maasdorpen - agrarisch landschap - verbindingen) en de ambitie om de komende decennia de samenhang van dit ruimtelijke raamwerk te vrijwaren en waar mogelijk te herstellen en versterken is opvallend en had mits een sterkere uitwerking in structuur en prioriteitsbepaling hieraan tegemoet kunnen komen. Op het vlak van landbouwtransities (verbreding, voedsellandschappen, ambassadeurs, landschapsacupunctuur, agropolis) is men voorzichtig ambitieus. In opvolging van het advies van de eerste jury Landschapsparken "om voldoende aandacht te besteden aan de nabijheid van het Nationaal Park", wordt de relatie naar de Hoge Kempen al meer belicht op het vlak van recreatie, maar onvoldoende op het vlak van ruimtelijke en ecologische verbindingen. Er is weinig kaartmateriaal gebruikt ter ondersteuning van de visie. De samenhang tussen tekst en kaart is bovendien soms onduidelijk.
bijdrage aan de doelstellingen van een Landschapspark
1° het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;
2° het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;

3° het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.
De geïntegreerde visie is opgemaakt vanuit een ruimtelijk standpunt met daarnaast ook nog aanvullende 'sectorale' visies/doelstellingen. Er zijn drie duidelijke strategische doelen bepaald: rivier, toerisme en samenwerking over de grens. Evidente doelstellingen zoals natuurverbinding worden niet expliciet benoemd. De natuurontwikkeling die gekoppeld is aan het rivierherstel is nochtans uniek op Europees niveau. Een geïntegreerde en landschappelijk holistische aanpak kon sterker uitgewerkt zijn, zeker gelet de bestaande werking en ervaring van de coalitie en de afstemming met het lopende Landinrichtingsproject. Er is een sterke visie en richting voor verdere ontwikkeling van toerisme opgebouwd i.s.m. de partners. Er is duidelijk veel toeristisch potentieel; de verwevenheid natuur-toerisme is al stevig uitgebouwd. Het luik toerisme en recreatie van het masterplan is goed uitgewerkt.
uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. samenstelling bestuursorgaan, overlegstructuur, participatie belanghebbenden)
Het bestuursorgaan wordt ingebed in het Regionaal Landschap Kempen en Maasland volgens een klassiek vertegenwoordigersmodel. Dit is weinig doorzichtig inzake de effectieve werking van het bestuur. Er wordt in het plan vastgesteld dat er te veel structuren zijn, maar er wordt geen oplossing voorgesteld. Deze kandidatuur wordt niet aangegrepen om bestaande werking te evalueren en te bekijken of vernieuwing of verbetering mogelijk is. Er wordt een nieuwe werkgroep rond landbouw opgestart, wat een positief punt is voor een verbrede werking. Anderzijds verbaast het dat deze verbreding niet eerder al ontstaan is, gelet op de lange werking. Er wordt al verder gekeken naar de uitbreiding met eventuele nieuwe partners zoals Boeren natuur en Rijkswaterstaat. Om de doelstellingen te realiseren, zijn partners actief via hun reguliere werking, acties en projecten. Het Parkbureau zorgt voor afstemming op streekniveau, zoekt naar hefboomen en onderneemt acties die aanvullend of experimenteel zijn. Participatie gebeurt via ambassadeurwerking.
gemotiveerd verzoek tot afwijking samenstelling bestuursorgaan
Er wordt geen aanvraag gedaan om af te wijken van de samenstelling van het bestuursorgaan.

Operationeel plan

kwaliteit van het actieprogramma

Voor de werking van het Rivierpark bestaat al een lange traditie van opmaak van operationele plannen/actieprogramma's. Sommige basisacties zoals de opmaak van een communicatieplan, beeldkwaliteitsplan, wandelroutes ... zijn daarom niet opgenomen in het operationele plan. Het plan is duidelijk uitgewerkt. Per operationele doelstelling worden concrete acties benoemd. Ze zijn verder uitgewerkt met mijlpalen, budgetten, partners, timing ... Sommige acties, budgetten e.d. zijn nog niet volledig in beeld. De acties waarvoor wel al duidelijkheid is, worden apart toegelicht. Het gaat hier over projecten met een grote hefboomwaarde. Prioritering ontbreekt in deze, waardoor er geen zicht is op cruciale acties vanuit een werking als landschapspark.

<p>Bij de tabel zitten ook fiches van de partners, waarin zij duidelijk maken hoe zij via hun reguliere werking meewerken aan de geformuleerde doelstellingen. De acties voor toerisme en recreatie zijn degelijk, maar zijn minder innovatief. Er zijn al veel lopende acties wat een pluspunt is naar haalbaarheid, maar hierdoor wordt minder hefboomeffect van een erkenning verwacht.</p>
<p>bijdrage aan de doelstellingen van een Landschapspark</p>
<p>1° het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;</p>
<p>2° het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;</p>
<p>3° het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.</p>
<p>Per strategische doelstelling is weergegeven aan welke 'hogere' plannen mee uitvoering wordt gegeven. De geïntegreerde werking kon sterker; focus ligt op rivier, riviernatuur en beleving ervan. Het actieprogramma gaat weinig in op het versterken van de basislandschapskwaliteit en versterking van het erfgoed. Er worden al veel aspecten afgedekt door het Landinrichtingsproject in uitvoering. Het plan bevat voldoende acties gericht op toerisme, opgebouwd i.s.m. partners. Waterbeleving mag nog wat hoger op de agenda gezet worden.</p>
<p>uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. projectbureau/bestaffing, participatie belanghebbenden)</p>
<p>Het parkbureau zet vnl. in op grensoverschrijdende werking en geïntegreerde opgaven. Het is gevestigd buiten het gebied en De Wissen dient als lokale uitvalsbasis. Er worden 3 Vlaamse en 3 Nederlandse medewerkers voorzien; de onderlinge taakverdeling is niet geheel duidelijk. Het parkbureau zal haar werking de komende jaren inhoudelijk uitbreiden door meer dan nu in te zetten op landbouw en erfgoed. De werkgroep landbouw bestaat enkel uit gemeenten, Boerenbond en VLM. Gemeenten nemen dan weer niet deel aan de werkgroep natuurbeheer. Participatie gebeurt via werkgroepen, maar overleg wordt beperkt en in kleine groepen gehouden.</p>
<p>kwaliteit van het financieel plan (m.n. financiering parkbureau en budgetraming actieprogramma)</p>
<p>Per project worden kosten geraamd en is er een indicatie over zekerheid van het budget. Het grootste 'zekere' budget is de bijdrage vanuit Landinrichting (VLM). De financiering van het parkbureau, incl. het Nederlandse deel, is duidelijk weergegeven. Vanuit Nederland is de financiële bijdrage gekoppeld aan een samenwerkingsovereenkomst (afgesloten tot 2027).</p>
<p>Toont het actieprogramma aan dat er specifieke acties zijn die inzet bijkomende middelen (1 extra VTE) verantwoordt?</p>
<p>Op het vlak van landbouw en erfgoed wenst het parkbureau extra tijd en trekkracht te investeren in experimenteerruimte. Acties waarvoor bijkomende capaciteit gebruikt zal worden zijn o.a. onderzoek naar oprichting van een voedsellandschap, opmaak architectuur handvest, Cinema Mosa, begeleidingstraject voor landbouwers, kennisdeling landschapsbiografie, Maasklassen ...</p>

<p>Geschikt om te erkennen als Landschapspark?</p>	<p>JA</p>
<p>Aanbevelingen</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Prioriteren van de acties in het operationeel plan om een beter zicht te krijgen wat er concreet gaat uitgevoerd worden in 2024 en de daaropvolgende jaren. - Ontwikkelen van een visie en acties voor de verbetering van de kwaliteit van de relatie met de bebouwde rand en de landschappelijke verbindingen van het gebied met zijn omgeving.

Beoordelingsfiche kandidatuur Landschapsparken

Kandidaat: Vlaamse Ardennen

Criteria
<i>Erkenningsvoorwaarden gebied, vermeld in artikel 3,§1, eerste lid, 1° t.e.m. 4°</i>
<p>1° het gebied heeft een ruimtelijke samenhang en duidelijke, landschappelijk leesbare grenzen;</p> <p>2° het gebied heeft een landschappelijke kwaliteit en identiteit die aantoonbaar blijken uit cijfers en beschrijvingen van volgende waarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. minstens 35% kwaliteitsvolle cultuurhistorische landschappen en erfgoedelementen; b. minstens 70% open ruimte; c. minstens 15% speciale beschermingszones of ruimtelijk kwetsbare gebieden, zoals vermeld in artikel 1.1.2 10° VCRO; <p>3° het gebied vertoont een hoge mate van verwevenheid van landbouw, natuur, bos, erfgoed, toerisme, water, wonen, economie en recreatie;</p> <p>4° het gebied heeft een unieke belevingswaarde;</p>
<p>Kwantitatief gezien voldoet het gebied ruimschoots aan de erkenningsvoorwaarden, zoals blijkt uit de kwantitatieve analyse in het advies. Ook kwalitatief voldoet de beschrijving van het gebied ruimschoots. De afbakening van het kerngebied is duidelijk en onderbouwd. Vier steden aan de rand vormen de poorten tot het kerngebied. De landschappelijke afbakening is onderbouwd. De landschapskwaliteit is duidelijk beschreven. Grote delen van het gebied hebben een hoge landschappelijke kwaliteit vanwege herkenbare landschapseenheden (valleien, getuigenheuvels, kouters, bocages, historische dorpen). Het gebied als geheel heeft ook een sterke eigen identiteit vanwege een zeer rijk gelaagd historisch cultuurlandschap. Het gebied is relatief gaaf en kent een grote mate van verwevenheid door de kleinschaligheid en het fijnmazige karakter van het landschap.</p> <p>De USP (unique selling point) van het gebied wordt niet expliciet behandeld in het masterplan, maar is voldoende sterk (bronnen en heuvels, verweving van natuur en landbouw, het leven in de dorpen en steden). Het steeds terugkerende 'soigner' is een veelbelovende insteek.</p> <p>Het gebied heeft al een bepaalde naamsbekendheid, in de eerste plaats bij wielertoeristen, maar ook bij wandelaars/mensen die een weekendje eropuit gaan. Dit wordt wel niet zo hard gevaloriseerd in het plan.</p> <p>Het toeristisch-recreatieve aanbod is al vrij goed uitgebouwd, bv. wandelnetwerken en kleinschalige logies (vakantiewoningen e.d.).</p> <p>Hieruit blijkt dus ook dat de kandidaat zich onderscheidt van de andere kandidaat-landschapsparken door zijn eigenheid en uniciteit op het vlak van landschapswaarden, natuurwaarden, en erfgoedwaarden.</p>
<i>Masterplan</i>
<p>kwaliteit van de geïntegreerde gebiedsanalyse</p>
<p>De compact uitwerkte en mooi geïllustreerde landschapsbiografie vormt een prima opstap voor de integrale planvorming in het masterplan.</p>

Het masterplan is opgebouwd langs drie verhaallijnen: bronlandschap, verweven landschap en levendig landschap. De analyse is hierop geënt met een heldere en beknopte analyse van de actuele situatie en bijhorende uitdagingen en met een uitgesproken geïntegreerd en dynamisch perspectief. Lastige knelpunten worden benoemd. De synthese per deel van de belangrijkste landschapskenmerken en relicten geeft een zeer gestructureerd en goed beeld op het landschap, toont de grote veranderingen en de onderlinge relaties. De synthese van alle tijdslijnen, landschapsevoluties en -types kristalliseert uit in een beschrijving van het DNA van het gebied. De knelpunten en ruimtelijke problemen worden ook benoemd in het masterplan.

kwaliteit en ambitie van de geïntegreerde gebiedsvisie

In het masterplan is een sterke visie geformuleerd waarin de problemen duidelijk worden benoemd. Het landschapspark gaat voor niks minder dan het aanpakken van de systeemcrisis. Dat is bijzonder ambitieus. De visie wordt realistisch en poëtisch uitgewerkt rond 4 thema's: iedereen soigneur, herbronnen, verweven en opleven. Dit wordt coherent vertaald in 4 strategische doelstellingen: één transversale strategische doelstelling en drie systemische strategische doelstellingen die het landschapssysteem van de Vlaamse Ardennen moeten versterken. De visie vertrekt van een scherpe omschrijving van de uitdagingen waarvoor vanuit een landschapspark zinvolle antwoorden kunnen worden geformuleerd. Dit overtuigt wat betreft de grote meerwaarde van een erkenning als landschapspark voor dit gebied. De sterke storytelling en beelden enthousiasmeren en geven inzicht in het beoogde toekomstperspectief en (hoge) ambities. De visie is een collectief verhaal dat vertrekt vanuit samenwerking en inzet op gedeelde winsten tussen water, dorp, landbouw en natuur. De opmaak van dit masterplan heeft duidelijk voor een versnelling en inhoudelijke verdieping van de samenwerking in dit gebied gezorgd. De aanpak met soigneurs past helemaal binnen de USP. De decentrale onthaalvisie met 3 toeristische doelgroepen zit goed. Het knelpunt van de verlating ontbreekt echter in de visie. Dit verdient bijkomend een plaats in de strategische doelstellingen

bijdrage aan de doelstellingen van een Landschapspark

1° het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;

2° het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;

3° het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.

Zowel het bronlandschap, verweven landschap als levendig landschap wordt sterk geïntegreerd benaderd. Er wordt steeds gezocht naar gemeenschappelijke oplossingen. In alle doelstellingen zit een duidelijke link met landschap en wordt er gewerkt aan een landschapsreflex. Vanuit de benadering als bronlandschap wordt ingezet op kwantiteit en kwaliteit en de link met landbouw, natuur, dorpen, lokaal bronwater, zichtbaarheid in het landschap ... De doelstelling rond verweving zet in op houtkanten, een landbouwverdienmodel op graslanden en basiskwaliteit en beleving verweven met het landschap. De bijdrage aan Vlaamse en Europese doelstellingen is duidelijk zichtbaar in de geformuleerde strategische en operationele doelstellingen. Er is een sterke focus op het watersysteem en bos- en natuurontwikkeling (direct via de ontwikkeling en stimuleren van het bocagelandschap, inzetten op habitattherstel; indirect door verbeteren van de milieukwaliteit: bronherstel, erosiebestrijding en waterkwaliteit verbeteren door meer gecentraliseerde of individuele afvalwaterzuivering). Vermeldenswaardig is zeker ook de inzet op landbouwtransitie: zowel via doelstellingen als via capaciteit (verwevingsmedewerker) wordt uitdrukkelijk ingezet op leefbare en verweven landbouw, met acties rond financiële instrumenten.

De internationaal unieke USP van wielertoerisme, gekoppeld aan landschap, heuvels en kasseien, zorgt voor een unieke beleving in een kwaliteitsvol landschappelijk kader.
uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. samenstelling bestuursorgaan, overlegstructuur, participatie belanghebbenden)
Er wordt geen aparte rechtspersoon opgericht. Het bestuur wordt toegewezen aan de intercommunale SOLVA. Het bestuur hiervan bestaat enkel uit mandatarissen van de lokale besturen. Het bestuur van SOLVA zal een apart bestuursorgaan binnen SOLVA, dat een bredere samenstelling kan hebben, mandateren om alle beslissingen m.b.t. het Landschapspark te nemen. Punt van bezorgdheid is of een Landschapspark als samenwerkingsverband met maatschappelijke partners wel voldoende autonomie heeft als het ingebed is in een organisatie die alleen uit lokale besturen bestaat. Veel verantwoordelijkheden worden gelegd bij de soigneursgroepen die instaan voor de uitvoering van het operationele programma. De samenstelling van deze werkgroepen is niet heel duidelijk. De afwezigheid van de lokale besturen Brakel en Kluisbergen in het bestuur is mogelijk een (forse) handicap. Brakel is nochtans een cruciaal deel midden in het gebied. Hun (voorwaardelijke) weigering om deelname aan het Landschapspark te bespreken bemoeilijkt de uitrol van een parkwerking over het gebied. Lokale besturen bezitten echter het landschap niet en inwoners en bezoekers van Brakel en Kluisbergen kunnen uiteraard aan allerlei acties van het Landschapspark meewerken. Participatie van lokale bewoners, belanghebbenden en geïnteresseerden wordt sterk gestimuleerd vanuit het concept 'soigneurs' en gegarandeerd via cafés soignés.
gemotiveerd verzoek tot afwijking samenstelling bestuursorgaan
Niet van toepassing, geen grensoverschrijdend park.

Operationeel plan
kwaliteit van het actieprogramma
Het actieprogramma is zeer uitgebreid en ambitieus. Het geheel blijft overzichtelijk dankzij de heldere opbouw en het onderscheid tussen het geïntegreerde actieprogramma dat effectief in eigen beheer is en andere lopende (reguliere of Vlaamse) uitvoeringsprocessen waarmee afstemming en win-win situaties kunnen worden nagestreefd. De acties zijn goed geformuleerd, per actie wordt een indicator weergegeven en een raming toegevoegd. De drie rollen van het parkbureau (opstarten - agenderen - opvolgen) zijn verhelderend, maar prioritering ontbreekt. De partnerfiche per betrokken partner met vermelding aan welke acties deze deelneemt en hoe deze vertegenwoordigd is in het bestuur/organisatie, is een meerwaarde.
bijdrage aan de doelstellingen van een Landschapspark
1° het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;
2° het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;

3° het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.
Het operationeel programma bevat zeer veel acties die een concrete invulling geven aan de doelstellingen uit het masterplan en daarmee ook bijdragen aan de realisatie van een of meerdere doelstellingen van een landschapspark. Het actieprogramma bevat ook een aantal goed uitgewerkte toeristische acties.
uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. projectbureau/bestaffing, participatie belanghebbenden)
Uit het masterplan is duidelijk af te leiden welke profielen het parkbureau zullen bestaffen en hoe de financiering ervan georganiseerd zal worden.
kwaliteit van het financieel plan (m.n. financiering parkbureau en budgettraming actieprogramma)
Het financieel plan is zeer gedetailleerd, overzichtelijk en helder opgebouwd. De financiering van het parkbureau is duidelijk en sluitend. Het is weliswaar onduidelijk waarop de geraamde budgetten van het actieprogramma gebaseerd zijn, maar door de duidelijke vermelding per actie van de trekker, partners, personeelskost, werkingsbudget of investeringsbudget geeft dit toch een goed beeld. Ook de vermelding van andere mogelijke aanvullende financiering waarop beroep zal gedaan worden, is een meerwaarde.
Toont het actieprogramma aan dat er specifieke acties zijn die de inzet van bijkomende middelen (1 extra VTE) verantwoordt?
Het parkbureau voorziet de inzet van een fondsenwerver om voor een hefboom- en multiplier-effect te zorgen., o.a. via het aantrekken van subsidies en de ontwikkeling van een landschapsfonds met een visitorpaybackstelsel en crowdfundingplatform. In de aanvullend bezorgde documenten is verduidelijkt welke acties door deze persoon zullen opgenomen worden.

Geschikt om te erkennen als Landschapspark?	JA
Aanbevelingen	<ul style="list-style-type: none"> - Prioriteren van de acties in het operationeel plan om een beter zicht te krijgen wat er concreet gaat uitgevoerd worden in 2024 en de daaropvolgende jaren. - Bewaken van de autonomie van het bestuursorgaan van het Landschapspark bij de inbedding in de intercommunale SOLVA.

Beoordelingsfiche kandidatuur Landschapsparken

Kandidaat: Zwinstreek

Criteria
<i>Erkenningsvoorwaarden gebied, vermeld in artikel. 3,§1, eerste lid, 1° t.e.m. 4°</i>
1° het gebied heeft een ruimtelijke samenhang en duidelijke, landschappelijk leesbare grenzen;
2° het gebied heeft een landschappelijke kwaliteit en identiteit die aantoonbaar blijken uit cijfers en beschrijvingen van volgende waarden: <ul style="list-style-type: none">a. minstens 35% kwaliteitsvolle cultuurhistorische landschappen en erfgoedelementen;b. minstens 70% open ruimte;c. minstens 15% speciale beschermingszones of ruimtelijk kwetsbare gebieden, zoals vermeld in artikel 1.1.2 10° VCRO;
3° het gebied vertoont een hoge mate van verwevenheid van landbouw, natuur, bos, erfgoed, toerisme, water, wonen, economie en recreatie;
4° het gebied heeft een unieke belevingswaarde;
<p>Het gebied voldoet ruimschoots aan de erkenningsvoorwaarden, zowel kwantitatief als kwalitatief, zoals ook af te lezen is uit de kwantitatieve analyse opgenomen in het advies.</p> <p>De afbakening van het gebied is goed onderbouwd. Omdat vrijwel alle fasen uit de landschapsgeschiedenis hier nog zeer gaaf bewaard zijn gebleven, is er een grote mate van ruimtelijke en historische samenhang tussen het Zeeuwse en Vlaamse polderland en de duinen. De landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten zijn goed beschreven. Hoewel de kust vanwege recreatie en toerisme voor een belangrijk deel verstedelijkt is, is het binnenland nog grotendeels open en herkenbaar gebleven. Heel wat relictten in het huidige landschap vertellen het verhaal van dit dynamische verleden. Net dit relicttenlandschap maakt de Zwinstreek zo uniek.</p> <p>De streek kent een lange traditie in de bescherming van natuur en landschap, wat onder meer blijkt uit het hoge percentage beschermde gebieden. Natuur, landschap en landbouw zijn hier sterk onderling verweven. Wel bedreigen massatoerisme en industriële landbouw op sommige plaatsen deze waarden, ten dele ook vanwege de sterke functiescheiding ter plekke. Dergelijk gaaf bewaard gebleven en cultuurhistorisch rijk gelaagd kustlandschap is binnen Europa zeldzaam.</p> <p>Het Zwin Natuurpark is een goed uitgebouwde en sterke aantrekkingsplek. Het gebied kent een groot logiesaanbod en is culinair interessant. Hieruit blijkt dus ook dat de kandidaat zich onderscheidt van de andere kandidaat-landschapsparken door zijn eigenheid en uniciteit op het vlak van landschapswaarden, natuurwaarden, en erfgoedwaarden.</p>

Masterplan
kwaliteit van de geïntegreerde gebiedsanalyse
<p>De sterke en mooi vormgegeven landschapsbiografie bevat een goede mix van diepgang en verhalen. De opbouw vanuit de beschrijving van de verschillende tijdslagen die het uiteindelijke landschap vorm hebben gegeven, zorgt voor een geïntegreerde analyse van het gebied waarbij de natuurlijke processen, de cultuurhistorische ontwikkelingen en ruimtelijke opbouw helder in beeld gebracht worden. Dit is een goed vertrekpunt voor de integrale planvorming in het masterplan.</p> <p>De landschapsanalyse gebeurt op basis van een cultuurhistorische waardenkaart waarbij een aantal deelgebieden worden afgebakend waarrond per thema ambities en kansen worden geformuleerd om zo te komen tot een geïntegreerde aanpak voor het gebied.</p>
kwaliteit en ambitie van de geïntegreerde gebiedsvisie
<p>In het masterplan worden de 8 thema's uit de landschapsbiografie integraal verwerkt tot 4 verhaallijnen die de ziel van de Zwinstreek proberen te vatten en een kapstok bieden voor zowel de visie als het operationaliseren van het landschapspark.</p> <p>De visie werd sterk participatief opgebouwd en bestaat uit verhaallijnen, ambities en doelstellingen, een kansenkaart en programmaonderdelen, waarbij elk onderdeel beschreven is op een fiche. De vier verhaallijnen vormen de basis en het narratief voor de verdere ontwikkeling van de Zwinstreek. De verhaallijn 'overgang van zoet naar zout' is origineel/authentiek, de overige drie zijn algemener en minder onderscheidend. De kansenkaart is verdienenstelijk in haar poging om in 1 beeld de realisatie van langetermijndoelstellingen visueel en ruimtelijk voor te stellen. Ook de inspirerende voorbeelden zijn interessant. Sommige ambities zoals deze voor landbouw en beleving zijn slechts zeer algemeen benoemd en niet alle ambities en doelstellingen werden omgezet in programmaonderdelen.</p> <p>Recreatie en toerisme zijn de uitgesproken motor van de kandidatuur, terwijl landschap en erfgoed eerder dragers lijken.</p> <p>Werken aan de basiskwaliteit van het landschap komt goed aan bod. Op erfgoed wordt uitgebreid ingezet.</p> <p>De meerwaarde voor lokale bewoners komt weinig aan bod en ook de dreiging van overrecreatie wordt onderbelicht. Andere thema's die niet of beperkt aan bod komen zijn energie, woonkernen, ruimtelijke ontwikkelingen.</p> <p>De ambitie m.b.t. natuur is mager uitgewerkt. Op het vlak van hydrologie is een voor de hand liggende win-win landbouw-natuur (bufferen van water in combinatie met hogere waterpeilen voor graslanden) te eenzijdig vanuit landbouw benaderd. De voorziene natuurverbindingen zijn te weinig robuust vormgegeven. Algemeen spreekt een sterke ambitie uit het masterplan, maar de detailuitwerking is soms wat onnauwkeurig. De visie is er één die maximaal inzet op de kwaliteiten van het gebied, maar een stuk minder de knelpunten in beeld brengt en/of er soelaas voor biedt.</p>
bijdrage aan de doelstellingen van een Landschapspark
<p>1° het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;</p>
<p>2° het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;</p>
<p>3° het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.</p>

De verhaallijnen bieden kansen om verschillende thema's op een integrale manier te benaderen. De verhaallijn 'van zoet naar zout' is bv. een zeer geïntegreerde manier om thema's water, klimaat, landbouw, toerisme ... te verbinden en het toekomstbeeld weer te geven. De verhaallijn 'verhalend landschap' koppelt erfgoed aan lokale economie (kansenkaart) en museumbeleid (programmaonderdeel) en van 'zoet naar zout' en 'verhalend landschap' zetten in op versterking van de identiteit. 'Grensverleggend voedsellandschap' zet in op streekproducten, innovatieve landbouw en 'grensknelpunten'. Ondanks het feit dat landbouw een zeer belangrijke ruimtegebruiker is, wordt er nauwelijks ingegaan op een potentiële landbouwtransitie voor de verschillende soorten landbouw (inclusief grootschalige landbouw).

Er wordt vnl. indirect aan natuurdoelstellingen gewerkt via de ambitie om robuuste natuur- en waternetwerken te ontwikkelen. Dit deel van de ambitie is echter weinig concreet en de bijkomende natuurwaarde is beperkt. Er wordt in het masterplan geen melding gemaakt van de instandhoudingsdoelstellingen die nochtans uitdagend zijn in het gebied. Volgende elementen verdienen meer aandacht: de uitbouw van volwaardige natuurkern t.h.v. de Dudzeelse polder, een robuustere verbinding langsheen de Damse vaart en tussen de natuurkernen van de Zwinpolder en de Damse vaart.

uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. samenstelling bestuursorgaan, overlegstructuur, participatie belanghebbenden)

De voorgestelde piste is de oprichting van een BGTS met een Algemene Vergadering en een bestuursorgaan waarbij ook niet-deelnemers van de BGTS deel gaan uitmaken van de Raad van Bestuur. De rechtspersoon is nog niet opgericht, maar de hoofdlijnen van de statuten worden al opgesomd. Er is aandacht voor betrokkenheid van publieke en private belanghebbenden. Naast de vereiste structuur wordt ook voorzien in adviesgroepen, project- en werkgroepen, een wetenschapskamer en een Zwinstreekforum als bijeenkomst van diverse belanghebbenden. Het voorstel voor bestuursorgaan is ook juridisch en administratief benaderd.

Er is ook aandacht voor externe communicatie (i.f.v. draagvlak, community-werking) en er is sprake van de oprichting van een Zwinacademie met academische experts. De betrokkenheid van de terreinbeheerders, eigenaars en pachters van gronden in het bestuur lijkt op dit moment onvoldoende. Gelet op de uitdagingen op het vlak van natuur is een aangepaste governance nodig waarbij de natuursector een prominentere plaats krijgt. Het is onzeker of een BGTS binnen een termijn van zes maanden kan opgezet worden.

gemotiveerd verzoek tot afwijking samenstelling bestuursorgaan

Er wordt geen beroep gedaan op de mogelijkheid om een afwijking aan te vragen.

Operationeel plan

kwaliteit van het actieprogramma

Het actieprogramma is breed opgevat en zeer uitgebreid en gedetailleerd. Er is een ruime aandacht voor het versterken en in stand houden van de landschapskwaliteit en de natuurlijke kenmerken van het landschap, alsook voor de beleving ervan. De geïntegreerde ruimtelijke aanpak is sterk onderbouwd via de selectie van acht focusgebieden of deelgebieden in het landschapspark waar meerdere kansen en opgaves liggen die cruciaal zijn voor de werking van het landschapspark en die in samenhang zullen worden aangepakt.

In de projectportfolio worden een aantal acties uitgewerkt in een fiche. Er wordt duidelijk aangegeven wat lopende acties zijn en welke op korte termijn of lange termijn zullen starten. Veel ervan zijn langetermijnacties die mikken op realisatie buiten de eerste planperiode. Doordat heel wat acties vallen

<p>onder 'overig programma' wordt de focus uit het actieprogramma wat onderuitgehaald. Voor de meeste acties is het niet duidelijk wie wat gaat doen en welke prioriteit ze hebben bij uitvoering.</p> <p>Het actieplan voorziet slechts één actie m.b.t. natuurverbinding met name 'Landinrichtingsplan Natuurverbinding tussen Reigaertsvliet Kreek en Geul van Greveninge.' Dit is een lopende actie die niets nieuws toevoegt vanuit de werking van een Landschapspark. Voor het krekengebied in Oost-Vlaanderen blijven de acties m.b.t. het thema natuur beperkt tot onderzoek.</p> <p>Het is positief dat ook in het actieprogramma aandacht is voor een reeks acties m.b.t. bestuur en communicatie.</p>
<p>bijdrage aan de doelstellingen van een Landschapspark</p>
<p>1° het versterken en herstellen van de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit van het gebied vanuit een integrale visie op erfgoed, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid, recreatie en toerisme;</p>
<p>2° het bijdragen aan de realisatie van Europese en Vlaamse beleidsbeslissingen met betrekking tot de landschappelijke identiteit en landschapskwaliteit vermeld in Europese wetgeving en Vlaamse decreten en beleidsplannen;</p>
<p>3° het aanbieden van een unieke beleving van het landschap en de streek aan zowel lokale inwoners als binnen- en buitenlandse bezoekers.</p>
<p>Het operationeel programma bevat heel veel acties die een concrete invulling geven aan de doelstellingen uit het masterplan en daarmee ook bijdragen aan de realisatie van een of meerdere doelstellingen van een landschapspark. Het gebrek aan ambitie op vlak van natuur uit zich in een te beperkt aantal acties. Er zijn geen acties opgenomen die inspelen op de noodzaak tot aangepast peilbeheer i.f.v. realisatie van de natuurdoelen i.k.v. IHD, ondanks dat er bepaalde zones opgenomen worden in de kansenkaart van het masterplan. De actie over het bufferen van water in de polder kan nochtans benaderd worden als een win-win.</p>
<p>uitwerking van het bestuur van de rechtspersoon (o.m. projectbureau/bestaffing, participatie belanghebbenden)</p>
<p>De opzet van het bestuur is zeer omstandig en formeel beschreven in het operationeel plan. Ook de acties die hiermee verband houden, zijn duidelijk vermeld. De invulling van het parkbureau, waarbij gestreefd wordt naar medewerkers uit beide landen, is beperkt beschreven, de profielen zijn niet gedetailleerd geduid.</p> <p>Participatie door belanghebbenden is voorzien in de structuur en projectwerking.</p>
<p>kwaliteit van het financieel plan (m.n. financiering parkbureau en budgetraming actieprogramma)</p>
<p>De financiering van het parkbureau is toegelicht in het operationeel plan.</p> <p>De budgetraming van het actieprogramma is geduid in een aanvullend document. Het globale overzicht ontbreekt echter, waardoor het moeilijk inschatten is wie trekker is, wie partner, wat de timing of prioritering is en dergelijke.</p> <p>Voor meerdere acties is nog geen raming vermeld.</p>
<p>Toont het actieprogramma aan dat er specifieke acties zijn die de inzet van bijkomende middelen (1 extra VTE) verantwoordt?</p>
<p>De extra capaciteit zal specifiek ingezet worden op de uitwerking van de 8 focusgebieden, zoals beschreven in het Masterplan en Operationeel Plan (o.a. vormgeven aan elk van de gebiedsgerichte focusgebieden, detailleren en preciseren van de nodige acties, draagvlak creëren, instaan voor de uitvoering en coördinatie van de concrete projectdossiers).</p>

Deze persoon werkt vanuit de deelgebieden zelf en zal net als de projectontwikkelaar actief zijn op Vlaams en Nederlands grondgebied. Dit leidt samen tot een voltijdse inzet op Vlaams en op Nederlands grondgebied van het Landschapspark.

Geschikt om te erkennen als Landschapspark?	JA
Aanbevelingen	<ul style="list-style-type: none"> - Prioriteren van de acties in het operationeel plan om een beter zicht te krijgen wat er concreet gaat uitgevoerd worden in 2024 en de daaropvolgende jaren. - Grotere betrokkenheid van de terreinbeheerders in het bestuur. - Meer aandacht besteden aan volgende belangrijke natuurdoelstellingen: <ul style="list-style-type: none"> ○ De uitbouw van minstens één bijkomende volwaardige natuurkern t.h.v. de Dudzeelse polder in lijn met de IHD doelen (20 ha nat grasland). ○ Robuuste en continue verbinding langsheen de Damse Vaart tussen natuurkernen. ○ De natuurverbinding tussen Zwinpolder en Damse Vaart robuuster en continu uitwerken gebruik makend van stapstenen (kleiputten) die op korte termijn kunnen worden gerealiseerd. ○ De gebieden die in aanmerking komen voor buffering van zoet water het waterpeil afstemmen op de natuurdoelen. - Ontwikkelen van een gerichte aanpak voor de overdruk van het toerisme in de kustzone.